

MÜSTEŞRİKLER VE HZ. PEYGAMBER'E BAKIŞLARI

Prof. Dr. İbrahim BAYRAKTAR*

ÖZET

Büyük çoğunluğu Ehl-i Kitap'tan (Yahudi ve Hristiyan) olan ve Doğu milletlerinin her türlü yazılı edebî (tarihî, dinî, kültürel) eserlerini inceleyen Batı'lı bilginlere müsteşrik ismi verilmiştir.

Bu çalışmada önce, Hz. Peygamber'in, her yönüyle büyük bir insan, bir lider, doğruluk ve merhamet timsali olduğu anlatılmıştır. Daha sonra müsteşrikliğin ne olduğu, doğup gelişmesi ve bazı devlet adamlarının Hz. Peygamber'in büyüklüğü hakkında neler söyledikleri kaydedilmiştir.

Haçlı Savaşları'ndan sonra yine mağlûbiyeti tadan Batulular, artık kaba kuvvetle müslümanları yenemeyeceklerini anlamışlar ve işbu şarkiyat metodunu geliştirmişlerdir. Müsteşriklerin çoğunluğu, Hz. Peygamber'in aleyhinde söz söylemişlerdir. Ancak bunların içinde ılımlı ve insaflı olanları da mevcuttur. Bu yazıda müsteşrikleri, aşırı inkârcı, ılımlı ve insaflı olarak üç kısma ayırdık ve yer yer görüşlerini ortaya koyduk.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Lider, Doğruluk, Şarkiyat, Müsteşrik.

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı.

ABSTRACT

The Orientalists and Their Views on the Prophet Muhammad

Western scholars that many of them belong to the People of the Book (Jewish and Christian) and examine all the written literary (historical, religious and cultural) works of the Eastern people have been called the orientalist.

In this study, first of all, that the Prophet was a great man and a leader with every aspect, and also a model of truth and mercy has been expounded. And then, we have dealt with what the orientalism is, its birth and development and some of the statemen's opinions about the greatness of Prophet Muhammad.

After Crusades, the Westerners, who also tasted the defeat, had understood that they were not able to beat the Muslims with bodily force and therefore, had improved orientalism. Most of the orientalist talked against the Prophet Muhammad but there have also been moderates and just orientalist among them. In this study, we have classified the orientalist into three groups: the extremist deniers, the moderatists and the justs. And we have sometimes pointed out their opinions.

Key Words: *The Prophet Muhammad, Leader, Truth, Orientalism, Orientalist.*

GİRİŞ

GENEL OLARAK MÜSTEŞRİKLER

İslâm dünyası ile Avrupa arasında ilk beş asırda önemli bir saldırı olmamıştır. Daha sonraları Fransa'da ortaya çıkan Cluny Tarikatı'nın propagandalarının sonucu, Hristiyan dünyası toplanıp Müslümanların üzerine çeşitli özelliğe sahip ordularla (Haçlı Orduları), iki asra yakın bir zaman zarfında sekiz sefer yapmışlardır. Onlar bu savaşların çoğunda mağlûp olmuşlar ve dağılıp kaçmışlardır. Savaşların sonunda artık kaba kuvvetle Müslümanları yenemeyeceklerini anlamışlar, bu nedenle yeni çalışmalara girmişler ve yeni metotlar ortaya koymuşlardır.

Batılıların yeni metotları, Müslümanların dinlerine bağlılıklarını zayıflatmaktan ibarettir. Müslümanlar dinlerinden uzaklaştıkça, kuvvetleri azalacak ve zamanla mağlûp duruma düşeceklerdir. Bu sebeple Batılı bazı bilginler, Kur'ân'a saldırmış, onun ilâhî bir kitap olmadığını söylemişlerdir. Bütün hadislerin sonradan uydurulan, toplanan birtakım sözler olduklarını söyleyenler de çıkmıştır.

Müsteşrikler, önce Arapçayı öğreten fakülteler kurmuşlar, buralarda İslâmî ilimlerin her çeşidiyle ilgili çalışmalar yapmışlardır. Onlar yaptıkları bu çalışmalara ilmîlik kisvesi vermişler, böylece Müslümanlar da gelip onların açtıkları okullarda akademik çalışmalarda bulunmuşlardır.

Ancak burada bir hususu öncelikle açıklayalım ki, inkârcı ve tahrifçilerin hepsi aynı seviyede olmadığı gibi, müsteşrikler de aynı seviyede değillerdir. İnkârcı müsteşriklerin yanında, insafı olanları da vardır. Bu çalışmada önce Hz. Peygamber'in büyüklüğü kısaca anlatılacak, sonra da müsteşrikliğin mahiyetinden bahsedilecektir.

Ayrıca Hz. Peygamber'in bir beşer olarak üstünlüğünden, bazı kâmil sıfatlarından ve daha sonra da, aşırı inkârcı ve inkârcıların görüşlerinden bahsedilecektir. Sonunda da insafli ve hakkı kabul edenlerden söz edilecek; görüşleri misallerle anlatılacaktır.

I. ÇEVRENİN İNSANIN GELİŞMESİ VE YÜCELMESİNDE TESİRİ

İnsanlık âlemindeki büyüklerin hayatlarını düşünen herkes, her büyük olan kimsenin büyüklüğünde, içinde yaşadıkları toplumun tesirinin olduğunu görecektir. Eğer içinde buldukları insanlar, fikir hürriyetinden nasiplerini almışlarsa, onların arasında hakimler, mütefekkirler zuhur eder. Bunlar, toplumlarının yolunu geçerli fikirleri ve değerli görüşleriyle aydınlatırlar. Nitekim Çin'de Konfüçyüs, İran'da Zerdüş, Hind'de Gutama, toplumlarının sahip olduğu değerler istikametinde yol göstermişlerdir.

Eğer içinde buldukları toplumlar, fitratlarının sevki ile fetihlere, saltanatlarını genişletmeye yönelirlerse, aralarında büyük fatihler zuhur eder ve onları başka bölgelere sevk eder götürürler. Nitekim Kartaca'da Hanibal, Tatarlar arasında Cengiz Han, Fransa'da Napolyon bu şartlarda ortaya çıkmışlardır. Şu hâlde, ortaya çıkan bu şahsiyetler, zamanlarının ruhu ve büyükleridirler. Hz. Muhammed (s.a.s.)'den önce, toplumda her çeşit birleştirici unsurlar yok olmuş ve Câhiliye'ye ait hasletler yerleşmişti. Bunun neticesi olarak toplum, ahlâksızlık bataklığına sürüklenmiş, Câhiliye hayat tarzının çukuruna düşmüşlerdi. Aralarında zina, faiz, şarap, kumar, kız çocuklarını öldürmek, fakirleri, sahipsizleri ezmek, köleleri aşağı görmek gibi günahları işliyor, birbirleriyle çekişiyor ve öldürüyorlardı. İşte bu ortamda yani, fesat ve cehalet ortamında Hz. Muhammed gibi bir büyüğün yetişmesi mümkün müdür? Halbuki Muhammedî her çeşit

faziletle vasıflanan sahâbe, Hz. Peygamber'in himayesi altında tarihte bir benzeri görülmemiş yeni bir nesil olarak ortaya çıktı.

II- HZ. PEYGAMBER'İN BÜYÜKLÜĞÜ

A- Hz. Peygamber'in Büyüklüğünü İfade Eden Bazı Terimler

Hz. Peygamber'in isim ve sıfatlarından bazıları, O'nun hem isim ve sıfatı olurlar ve hem de mana itibariyle büyüklüğünü ortaya koyarlar. Bunların bazılarını ve manalarını kısaca zikretmekte fayda mülâhaza ediyorum.

Resûl, Nebî, Beşîr, Nezîr, Mübelliğ, Dâî, Sirâc vs. terimlerinin manaları kısaca şöyledir:

Resûl'ün sözlük anlamı, bir yerden kalkıp başka bir yere gönderilen haberci, elçi demektir. İstilah anlamı ise; Cenab-ı Allah'ın dinini insanlara telkin ve talim için, kendi tarafından tayin ettiği zattır.¹

Nebî: Bir yerden başka bir yere intikal eden haberci demektir. İstilah anlamı ise; Resûl kelimesi gibi tarif edilmiştir.

Bu iki kavramın ıstilahî manaları birbirine çok yakındır. Ancak aralarında şu mana farkları da vardır: Nübüvvet, haber olma tarafının öne çıktığı bir terimdir. Mastardır. Resûlde ise, haberci olma yönü öne çıkmıştır. Usûlcüler, nübüvvet, sadece vahye muhatap olan; risâlet (resullük ise), bu vahyi insanlara bildirme yönüyle gönderilen kimse için kullanılmıştır² demişlerdir.

¹ Ömer Nasuhi Bilmen, *Dini Bilgiler*, İstanbul 1971, s. 48.

² el-Karâfî, Şihâbüddîn Ebü'l-Abbâs Ahmed b. İdrîs, *el-İhkâm fî Temyîzi'l-Fetâvâ ani'l-Ahkâm*, Halep 1967, s. 92.

Beşîr: Müjdeleyen, Nezîr: Uyarıcı, Mübellîg: Tebliğ eden, haber veren, ulaştırıcı. Bu, daha çok peygamberler için kullanılmıştır. Dâî: Davetçi, Sirâc: Kandil, Abdühû: Allah'ın kulu manasındır. Bu terimler ise, umum manalı olarak diğer insanlar için de, peygamberler için de kullanılır.

B- Beşerî Yönü İtibariyle Büyüklüğünü Gösteren Tabirler

Abkariyye: Büyüklük, üstünlük.

Dehâ: Aklın ve zekânın üstün derecesi.

Azîm: Ahlâk ve davranışlarının üstün, ihtişamlı olması demektir.³ Hz. Peygamber bu sıfatlara sahipti. Ayrıca O, orduları yönettiği, devlet başkanlığı yaptığı hâlde, kendisine onlarla ilgili bir isim ve sıfat verdirmemiştir.

Onun bu tabirlerden en çok tercih ettiği “abd”dir. Bu tabir, Kelime-i Şehâdet'te de abdühû (O'nun kulu) terkihiyle yer almıştır. Abd kelimesi, kul, itaat eden kişi, ibadet etmek demektir. İbadet, insanın ruh ve bedeniyle yapılır. Abd kelimesinde, ayrıca tezellül manası da vardır.⁴

Hz. Aişe'nin beyan ettiği gibi Hz. Peygamber, Cebrâîl'in delâletiyle sultan peygamberliği değil, kul peygamberliği yani, mütevazı olmayı tercih etmiştir.⁵

Bir defasında, Hz. Peygamber'i görmek için gelen bir adam, O'nu görünce kendisini bir titreme almıştı. Bunun üzerine Hz.

³ Yıldırım, Suat, “Azîm”, *DİA (=Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi)*, İstanbul 1991, IV, 329.

⁴ Elmalılı, Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1971, I, 96-97.

⁵ Bayraktar, İbrahim, *Hz. Peygamber'in Şemâli*, İstanbul 1990, s. 83.

Peygamber, “Sakin ol! Ben bir hükümdar değilim. Kureyş’ten, kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum” demiş ve onun heyecanını gidermişti.⁶

Hz. Peygamber’in büyüklüğü, hadiste de görüldüğü gibi tevâzu ve güzel ahlâktır.

C- Liderlik Vasfıyla Gerçekleşen Büyüklüğü

Liderlik, insanları tanımak, herkesi uygun yere yerleştirmek, istişare ile inananların görüşlerini alıp doğru görüşü ortaya çıkarmaktır. Bu hususlarda Allah’ın Resûlü en güzel örnektir.

Siyaset alanında sağlam görüşe varabilmek için bütün akılların güçlerini bir araya toplayan bir çalışma yapmalı, gayeye doğru gitmeli, fert ve toplumun moralini yükseltmek ve güçlendirmek için nihâî bir sorumluluk taşınmalı ve neticeye inananlar mükellefiyetini bilmelidirler.

Hz. Peygamber bir lider olarak istişâreye yer vermiş, gereğini yapmıştır. Nitekim Bedir’de, ordunun konakladığı yerin değiştirilmesi ile ilgili konuda istişârede bulunmuş, sahâbenin teklifini kabul etmiş ve uygulamasını yaptırmıştır.⁷

Hz. Peygamber’in tebliğ ve ikna yönünden yetenekli olması, Mekke müşrikleriyle savaşa girmeksizin 13 sene tebliği ve ikna metotlarını kullanarak mücadele etmesine imkân vermiştir.

O, ortaya çıkan ve bir anda zuhur eden problemleri çözüyordu. Münafıklar, Medîne’de zaman zaman, ellerine fırsat geçtiğinde, Ensâr

⁶ Kâdî İyâz, *eş-Şifâ bi -Ta’rîfi Hukûki’l-Mustafâ*, nşr. Kara Ali v.dğr., Beyrut, tsz., I, 199.

⁷ Havva, Said, *Allah Resûlü Hz. Muhammed*, trc. Halil Gönenç, Ankara 1981, s. 205 vd.

ve Muhacirlerin arasını açmaya çalışıyordu. Abdullah b. Übey, her fırsatı değerlendiriyordu. Nitekim Benî Mustalık savaşından sonra, bir su kaynağının başında Ensâr ile Muhacirler arasını açarak birtakım sözler uydurmuştu. Abdullah b. Übey, münafıkların reisi idi. Müslümanlar için “Besle köpeği seni parçalasın” dedi. Bunu duyan Zeyd b. Erkam, durumu Resûlullah’a bildirdi. Bu sırada Hz. Ömer, onun öldürülmesini teklif etti ise de Hz. Peygamber, teklifi kabul etmedi ve dehâsını gösterdi. Orada konaklamaya devam edip, işin büyümesine imkân vermedi. Yola çıktı. Bir de Abdullah b. Übey’in oğlu geldi, o iyi bir müslümandı. Babasını kendisinin öldürmesini teklif etti. Hz. Peygamber, onu öldürmeyip onunla (yani münafıkların reisi olan Abdullah b. Übey’le) iyi geçineceğini oğluna söyledi ve işi güzellikle bitirdi.⁸

D- Tebliğ Ettiği Hakikatler Nedeniyle Büyüklüğü

Son derecede bozuk bir ortamda dünyaya gelmiş olan Hz. Muhammed’i Allah Teâlâ, Câhiliye’nin bütün kötülüklerinden korumuş ve bilahare O’nu örnek olarak takdim etmişti.

Hz. Peygamber’in başlıca getirdiği şeyler:

a- Önce ümmetini, sonra insanlığı ahlâksızlık çamurundan çıkarmıştır.

b- Yok iken yeni bir devlet ve medeniyet tesis etmiştir.

c- Her tarafı fesat sarmış iken, zulüm, taşkınlık, putperestlik yayılmışken, bunları reddeden bir dini Allah’tan getirip kurumlaştırmıştır. İşte büyük Muhammed’in gerçekleştirdiği ve ondan önce kimsenin yapamadığı ve kendisinden sonra da kimseye nasip

⁸ Havva, *a.g.e.*, s. 247-249.

olmamış bu üç şeyi O gerçekleştirmiştir. Gerçekte büyüklük budur. Bu, diktatörlerin başını eğdiren gerçek büyüklüktür. Buna sahip olan kimseler, beğenilen şeyleri yapar ve her asırda insanların kalbine hürmet ve saygı atan şeyleri getirirler.

Hz. Muhammed, hiç kimsenin yapamadığı bir ıslahatı yapmış ve dünyadan, rezalet adına ne varsa hepsini kaldırmıştır.⁹ Bunların yerine adalet, hürriyet, köle azat etmek, fakir ve miskinlere yardım gibi faziletleri getirip vermiştir. O, putlara ibadet etmeye son vermiş, bir olan Allah'a ibadet etmeği temin etmiş, kabileler arasındaki savaşları kaldırıp, müslümanlığa ait birliği oluşturmuş, birbirine yardım eden ümmeti teşekkül ettirmeyi başarmıştır. Öyle ki, bu toplumda fakir ile zengin farkı olmadığı gibi, yüksek kimseler, alçak kimseler diye bir ayırım da yoktur. Onda Arab'ın aceme üstünlüğü yoktur; üstünlük ancak takva iledir¹⁰ prensibi, yaşanır bir prensip olmuştur.

E- Ehl-i Kitab'ın Nazarında Büyüklüğü

1- Kısaca Ehl-i Kitap

Ehl-i Kitap olarak bilenen Hristiyan ve Yahudilerin, İslâm dini ve peygamberine karşı tutumları müspet ve menfi olmak üzere iki faaliyet hâlinde süregelmiştir. Ehl-i Kitap'ın bu iki farklı tutumu, Kur'ân'da yer aldığı gibi, halen Hristiyan ilim ehli ve devlet adamları arasında da açık olarak görülmektedir.

Kur'ân ve iman ehline düşman olarak bakan Ehl-i Kitap için bir âyette; “Ey iman edenler! Yahudileri ve Hristiyanları dost edinmeyin.

⁹ el-İbrâşî, Muhammed Atiyye, *Azametü'r-Resûl*, Dârü'l-Kalem, 1966, s. 191.

¹⁰ el-İbrâşî, *a.g.e.*, s. 191.

Onlar ancak birbirinin dostudur”¹¹ denilmekte, başka bir âyette ise; “Ey iman edenler! Kitap ehlinde ve kâfirlerden, dininizi eğlence ve oyuncak etmek isteyenleri dostlar edinmeyin...”¹² buyurulmaktadır.

Diğer bir kısım Ehl-i Kitap’tan olan kimseler vardır ki, birinci grupta yer alan kimseler gibi İslâmiyete düşman değillerdir. Bunlar hakkında Cenab-ı Hak Kur’ân’da şöyle buyurmaktadır:

“...Resûl’e indirileni duydukları zaman, bildikleri gerçeklerden dolayı gözlerinden yaşlar boşandığını görürsün. Derler ki: “Rabbimiz! İman ettik, bizi (hakka) şahit olanlarla beraber yaz.”¹³

Burada özelliklerinden bazı açıklamalarda bulunduğumuz kimseler, müspet faaliyetlerde bulunan kimselerdir. İşte bu yazıda, bu ikinci grup diyebileceğimiz müspet faaliyette bulunanların sözlerine yer verilecektir.

2- Ehl-i Kitap ve Eserlerinde Verdikleri Bilgilere İtimat Meselesi

İslâm’ın bir inancını, ahkâmını nakleden bir insanın, mutlaka sâlih bir müslüman olması gerekir. Dinin değerini ancak o bilir. Bundan dolayı Cenab-ı Hak, âyetinde; “Ey iman edenler! Size bir fasık bir haber getirdiğinde onu araştırın...”¹⁴ buyurmuştur. Aynı dinden olduğu halde fasık olan kimseye güvenilmiyor. Öyle ise başka dinden olanlara nasıl güvenilir?

Ehl-i Kitap’tan olan bir şahsın ticaret ve muamelât işlerinde

¹¹ Mâide, 51.

¹² Mâide, 57.

¹³ Mâide, 83.

¹⁴ Hucurât, 6.

taassubu dinî bir durum olmadığından böyle işlerde güvenilebilir.¹⁵
Nitekim, insafı Ehl-i Kitap, doğru şeyleri ortaya koymaya çalışır.¹⁶

Yukarıdaki âyetlerde beyan edildiği gibi, hak ve hakikat taraftarı Ehl-i Kitap'ın olacağına bildirilmesi, bu zihniyete sahip olanlardan ilim alınacağını gösterir.

F- Sahip Olduğu Kemal Sıfatlarla Büyüklüğü

1- Kemal Sıfatları ve Fezâili

a- Kemal Sıfatları

Sıdk, Emanet, Tebliğ, Fetanet gibi sıfatlar, peygamberlerde ve Peygamberimizde kemalet derecesindedir. Bu vasıflar, Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarının en belirgin özelliğidir. Onun bu niteliklerinin bazılarını Câhiliye halkı dahi bilmiş ve kendisine "Muhammed el-Emîn" ismini vermişlerdir. İslâm'ın getirdiği nizam, terbiye, tebliğ ettiği gerçeklerin beşerî yönleri, Câhiliye halkı tarafından anlaşılmış ve zaman zaman itiraf edilmiştir.

Aslında Câhiliye halkı, O'nun dürüstlüğünü biliyor ve O'nun bir yalancı olmadığını itiraf ediyorlardı. Bir defasında Ebû Cehil, Mekke müşriklerinin bir lideri olarak Peygamberimize, "Biz senin bir yalancı olduğunu söylemiyoruz; Ancak biz, getirdiklerini kabul etmiyoruz"¹⁷ demiştir. Kudüs'te Herakliyus'un sorularına cevap veren Ebû Süfyân da, Hz. Peygamber'in hayatı boyunca yalan söylemediğini itiraf etmiştir.¹⁸

¹⁵ Mâide, 107; Elmalılı, III, 1831.

¹⁶ Elmalılı, III, 1932.

¹⁷ el-Kâdî İyâz, *a.g.e.*, I, 267-269.

¹⁸ el-Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 1.

b- Beşerî Fezâili

Hz. Peygamber'in sadık ve emin bir kimse olduğunu bilen Mekke müşrikleri, İslâm'ın getirdiği faziletleri bir an için takdir etseler dahi, bütün bir hayatları boyunca küfrün karanlığı içinde kaldıklarından, İslâm'ın aydınlığından gözleri kamaşmış, ışıktan korkan yarasalar gibi karanlığı, haksızlığı tercih etmekte devam etmişlerdir.

Hz. Peygamber'in büyüklüğünde kibir yok, tevâzu vardır. Kendini insanlardan üstün görme, kendisine özel hizmet etme ayrıcalığı yok, kendi işini kendisinin yapması var. O, bir defasında, kırdaki bir koyun kesip yanındakilere ikrâm etmeyi istemişti. Bu sırada arkadaşlarından biri koyunu kesmeyi, diğeri pişirmeyi üstlenirken O da odun toplamayı üstlenmişti. Arkadaşları, odun toplamayı da yapmak istediklerinde O, "Ben imtiyazlı olarak yaşamayı istemem, zira Allah, bir kulunun arkadaşları arasında ayrıcalıklı olarak görülmesini hoş karşılamaz"¹⁹ demiştir.

Hz. Peygamber, arkadaşlarının yanında onlara yük olmayı istemediği gibi evinde de, kendi işlerini kendisi görmüştür. Bu nedenle kovasını tamir etmiş, keçilerini sağmış ve şahsî işlerini kendisi yapmıştır.²⁰ İşte O'nun büyüklüğü böyle niteliklere sahip olmakla gerçekleşmiştir.

G- Âlemlere Rahmet Olması ve Merhametiyle Büyüklüğü

Hz. Peygamber dost-düşman, büyük-küçük, insan ve hayvanlara rahmet olarak gönderilmiş ve büyüklüğünden herkes istifade etmiştir.

¹⁹ Tirmizî, *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye*, Hıms 1968, s. 181; el-Kâdi İyâz, *a.g.e.*, I, 255.

²⁰ Tirmizî, *a.g.e.*, s. 181.

Hatta Cebrâil isimli vahiy meleği dahi O'nun rahmet olarak gönderilmesinden istifade etmiştir. Zira Cebrâil demiştir ki; "Akıbetimin ne olacağını bilmiyordum. Kâfirlere dahi merhamet eden Hz. Peygamber'in rahmet olmasını bildiren âyet²¹ ve Necm sûresindeki bazı âyetlerde, Peygamberle birlikte övülmem²² akıbetimden emin olmamı temin etmiştir."

Hayvanlara merhamet etmesi:

Abdurrahman b. Abdillah'ın bildirdiğine göre, bir sefer sırasında, serçe kuşu kadar bir kuşun, yuvasında iki yavrusu vardı. Yavrularını aldık. Sonra kuş geldi. Yuvasının aşağısına, yukarısına inip çıkıyordu. Durumdan haberdar olan Hz. Peygamber, kuşun yavrularını buldurup yuvasına iade etti. O, kuşun yavruları alındığı zaman uçuşundan ve hareketlerinden dolayı üzülmüyordu. Bir hadisinde, merhameti olmayanın hayırdan mahrum olduğunu söylemişti.²³

Ölen çocuklar için ağlaması:

Kızlarından birinin çocuğu ölmüştü. O, ölen çocuğun yanına gelmiş ve üzülmüştü. Bu sırada gözlerinden yaşlar akmıştı. Bunu gören Sa'd b. Ubâde, yadırgamış ve ağlıyorsun demişti, Hz. Peygamber; "Bu merhamettir, Allah onu, kullarının kalbine koymuştur. Allah, ancak kullarından merhamet edene merhamet eder"²⁴ diyerek ona cevap vermişti.²⁵

²¹ el-Enbiyâ, 107,

²² en-Necm, 5-11; el-Kâdî İyâz, *a.g.e.*, I, 57-58.

²³ Farklı lafızlarla gelen bu hadîs için bkz. Ebû Dâvûd, Edeb, 58; el-İbrâşî, *a.g.e.*, s. 266.

²⁴ Tirmizî, Birr, 16.

²⁵ el-Buhârî, Edeb, 18.

Sa'd'ın hastalığı sırasında ziyaretine giden Hz. Peygamber, ailesinin üzüntüsünü görünce de ağlar. Orada bulunup ağlamasını görenlerin yadırgaması üzerine; O, kalbin mahzun olmasının yasak olmadığını ve yaka-paça yırtmanın yasak olduğunu belirtir.

H- Yeni Bir Nizam ve Faziletli Bir Nesil Vücuda Getirmesi

Filozofların dahi, Hz. Peygamber'in yetiştirdiği nesil gibi bir nesil yetiştirmeye muvaffak olamamalarına, bunu yapmaktan âciz kalmalarına şaşmamak lâzımdır. Zira Hz. Peygamber, nefsini yüce şeylerle iştilal ettiren, tabiatını saflaştıran, duygusal bir yapıya sahip olan ve aynı zamanda akli tercih eden, tertemiz ahlâklı, adaleti ayakta tutan, hakka boyun eğen bir nesil oluşturmuştur.

Bütün bu işlerini Resûlullah, Rabbanî destekle yapmıştır. Zira O, yetim olarak büyümüş, kavminin fakirleri arasında bir fakir olarak yaşamış, mürebbisi olmayan biri olarak hayat sürmüştür. Ancak O, mürebbisini şöyle açıklamıştır: “Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi de güzel yaptı.”²⁶

İnsan olarak hiçbir kimsenin bu büyük mertebeye ulaşma gücü yoktur. Oraya ancak Allah'ın teyidi ile ulaşılabilir. Hz. Muhammed (s.a.s.), Allah'ın yanında mahlûkatın en temizidir. Allah bütün faziletleri vermiş ve Onu garazlardan kurtarmış, O'na itaati kendisine itaat saymıştır. Nitekim bir âyet-i kerîmede; “Kim Resûl'e itaat ederse Allah'a itaat etmiştir...” buyurulmaktadır.²⁷ Yine Kur'ân'da, O'na Nûr ismi verilmiştir. Zira O, getirdiği prensiplerle, âlemi cehalet karanlıklarından aydınlığa çıkarmıştır. Nitekim bir âyette; “O,

²⁶ el-Aclûnî, İsmâil b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ*, Beyrut 1351, I, 70 (h.no: 164).

²⁷ Nisâ, 80.

Allah'tan size bir nûr ve beyan edici bir kitap getirmiştir"²⁸ buyurulmuştur. Yine Cenab-ı Hak O'nun hatırasını yükseltmiş ve Şehâdet kelimesinde kendi ismi ile zikrederek şanını yüceltmıştır.²⁹ O'nu, Kur'ân gibi ebedî bir mucize ile takviye etmiş, ümmetinin, aralarında bulunduğu müddetçe topluca helâk olmamalarını dua ile istemiştir.³⁰ Sonuçta bu duası da kabul edilmiştir.

III- HZ. PEYGAMBER'İN VE GETİRDİKLERİNİN LEH VE ALEYHİNDE SÖZ SÖYLEYEN BAZI MÜSTEŞRİKLER

A- Müsteşrik Teriminin Mahiyeti

Müsteşrik kelimesi, şark kelimesinden türetilmiş Arapça bir kelimedir. Bu kelime ile, Doğu milletlerinin ilmi, dini ve medeniyetleriyle ilgilenen ilim adamları kastedilmiştir.³¹ Aynı kök kelimesinden türetilen “şarkiyât” kelimesi de, şarka ait her şey demektir. Bunun Batı'daki karşılığı, “Oryantalizm” kelimesidir. Bu kelimelerle aşağıdaki tanımda yer alan manalar kastedilmiştir.

Müsteşrik; “Bir bütün olarak yakın, Orta ve Uzak Doğuyu, dili, edebiyatı, uygarlığı ve dinleriyle incelemeye çalışan Batılı bilim adamları için kullanılan bir isimdir.”³²

Şarkiyatçılık, Haçlı Seferleri³³ (M. 1096-1250)'nden sonra,

²⁸ el-Mâide, 15.

²⁹ Daha fazla bilgi için bkz. Bayraktar, İbrahim, *Değişik Yönleriyle Hz. Peygamber*, İzmir 1993.

³⁰ Bkz. el-Enfâl, 33.

³¹ Zakzûk, M. Hamdi, *Oryantalizm*, trc. Abdulaziz Hatip, İzmir 1993, s. 10; Hatiboğlu, M. Said, “Batıdaki Hadis Çalışmaları”, *İslâmî Araştırmalar*, sy. 2 (1992), s. 106.

³² Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrikûn*, Kahire, tsz., I, 12.

³³ Haçlı Seferleri hususunda geniş bilgi için bkz. Işın Demirkent, “Haçlılar”, *DİA*, İstanbul 1996, XIV, 515-546; *Uluslararası Haçlı Seferleri Sempozyumu*, TTK Yay., Ankara 1999 (Bu kitabın bir tanıtımı için bkz. Süleyman Tülücü, “Uluslararası Haçlı Seferleri

Batılı bilginler tarafından Doğu ülkelerinin her tür ilmî, dinî ve kültürel varlıklarının araştırıldığı bir çalışma sahası oluşturmuştur.

Şarkiyatçılığın gayesi, İslâmî ilimler hakkında şüpheler verip, onları her yönden geliştiren yüce kaynaklardan uzaklaştırmaktır.³⁴

Şarkiyatçılar önce, Kur'ân-ı Kerîm'i ele almışlar ve bu hususta Mekkeli müşriklerin metotlarını kullanmışlardır. Yaptıkları çalışmaların sonunda, Kur'ân'ın Allah kelâmı olmayıp, Hz. Muhammed'in kaleminden çıktığını ilân etmiş³⁵ ve böylece dünyevî menfaatler elde etmişlerdir.³⁶ Nitekim, G. Sale, 1736'da yayınlanan İngilizce Kur'ân-ı Kerîm tercümesinin mukaddimesinde, "Hz. Muhammed, Kur'ân-ı Kerîm'in müellifi ve mucididir", demiştir. Bundan dolayı da, ödüllendirilmiştir. Daha sonra gelen müsteşrikler, Sale'in yolundan gitmişlerdir.³⁷ Ancak onlara hak ettikleri cevaplar, Müslüman bilginler tarafından verilmiştir.³⁸

B- Müsteşriklerin Faaliyetleri

İslâm dünyasına, ilk beş asırda Avrupa'dan kayda değer bir taarruz olmamıştır. Bu zaman zarfında Hristiyan dünyası kendi iç çekişmeleriyle uğraşmaktaydı. Ancak, Türklerin İslâm âleminin idarî ve askerî gücü olarak ortaya çıkışları dünya tarihinin akışını değiştirmiştir. Türk sultanı Melikşâh (ö. 1072)'ın Bağdat halifesinden Emirü'l-Mü'minîn unvanını alışı, Hristiyan dünyasını Orta Doğu'dan

Sempozyumu", *EKEV Akademi Dergisi*, c. 3, sy. 1 (Bahar 2001), s. 337-340).

³⁴ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 10.

³⁵ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 18; Edward Said, *Oryantalizm*, çev. Nezih Uzel, İstanbul 1982, s. 91; Hatiboğlu, *a.g.m.*, s. 106.

³⁶ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 17.

³⁷ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 75-76.

³⁸ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 79; M. Abdullah Draz, *Kurân'a Giriş*, çev. Salih Akdemir, Ankara 2000, s. 91 v.dd.

tamamen atılacağı endişesine sürükledi. Neticede Kilise, İslâm'a ait ne varsa mahvetmeyi hedef alan bir gayret ve savaş içine girdi. Bu savaşlar, Haçlı Seferleri adı altında 1096 tarihinden itibaren iki asra yakın bir süre devam etti. 1250'de son buldu.³⁹

C- Müsteşrikliğin Doğuşu

Müsteşrikliğin başlangıç tarihi hakkında fikir birliği yoktur. Bazıları onu Miladî 10. asra dayandırmışlardır. Mısırlı Necîb el-Akîkî, oryantalistler hakkında yazdığı üç ciltlik kitabında (*el-Müsteşrikûn*) Fransız rahip Gerard de Oraliac (M. 940-1003)'dan başlayarak bin sene boyunca Oryantalizmin bir sicilini tutmuştur.⁴⁰

Eserde, haklarında malûmat verilen müsteşriklerin adları, alfabetik sırayla değil, memleketlerine göre verilmiştir. Meselâ, Mısır hakkında şöyle bilgi verilmiştir:

“Zaman, Şark medeniyetlerinin büyük bir kısmını enkaz hâline getirmiştir. Bununla beraber bazı parlak eserler müstesna; Bunlar da Ehrâm (Piramitler) ve el-Ezher medresesidir.⁴¹

Müsteşrik kelimesinin Batı dillerindeki karşılığı, Oryantalist kelimesidir. Bu kelime, zamanla bir ıstılah olarak kullanılmıştır. Oryantalizm kavramı, 18. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. İlk defa 1779'da İngiltere'de, daha sonraları 1799 tarihinde de Fransa'da kullanılmıştır.⁴²

Batı'da Arapçayı öğrenme kararı, Milâdî 1312 tarihinde toplanan Viyana Konsili'nin, Arap Dili kürsülerini kurmalarıyla

³⁹ Hatiboğlu, a.g.m., s. 105.

⁴⁰ Zakzûk, a.g.e., s. 10; Hatiboğlu, a.g.m., s. 106.

⁴¹ Necîb al-Akîkî, a.g.e., I, 12.

⁴² Zakzûk, a.g.e., s. 10.

başlatılmıştır.⁴³

Oryantalizm, Doğu medeniyet ve inançlarını öğrenmeyi sağlayan Doğu dillerini bilmek gayesiyle kurulduğuna göre, Misyonerlikle bu noktada birleşmiş oluyorlar. Çünkü Misyonerlik, Hristiyanlaştırılması istenen kimselerin dillerini bilmeyi zaruri kılmaktadır. Nitekim, 13. yüzyıl Hristiyan Misyonerlerinde, Müslümanların dillerini öğrenmenin gerekli olduğuna dair tam bir kanaat vardır.⁴⁴

D- Misyonerlik

Hristiyanlığı yaymayı vazife edinmiş kimselere, misyoner denmektedir.⁴⁵ Misyonerlik, faaliyetlerini yürütebilmek için, Müslümanların dillerini bilmenin gerekli olduğu hususunda 13. yüzyıldan sonra Ehl-i Kitap ittifak etmiştir. Meselâ, Raymond Lulle (1235-1316), bu kanaate sahip olarak, Arapçayı öğretmek maksadıyla birçok yerde akademik kürsülerin kurulmasına gayret sarf etmiştir.⁴⁶

Bu gayretlerin sonunda Fransa ve diğer Avrupa'nın bazı başkentlerinde dil akademileri kurulmuştur.⁴⁷

Misyoner ve müsteşriklerin aralarında, İslâmî geleneklere hayran kalanlar da vardır (Richard Simon gibi). O, bu durumu 1684 tarihinde yayınladığı bir eserinde dile getirmiştir. Misyoner ve müsteşriklerin aralarında İslâm düşmanlığını öne çıkaran Goldziher

⁴³ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 18; Hatiboğlu, *a.g.m.*, s. 106; Edward Said, *a.g.e.*, s. 91.

⁴⁴ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 17.

⁴⁵ Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara 1981, s. 700.

⁴⁶ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 17.

⁴⁷ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 17.

ve Caetani gibi⁴⁸ müfritler de iftira etmekten kaçınmamışlardır.

E- Şarkiyatçılığın Doğuş Sebepleri

Şarkiyatçılığın doğuş sebeplerinin en önemlisi, Batılıların iki asra yakın bir zaman devam eden Haçlı Seferlerinde (1096-1250), Müslümanlara mağlûp olmalarıdır. Bu mağlûbiyet, metot değiştirmelerini gerekli kılmıştır. Bu zaman zarfında sekiz sefer yapılmıştır.

Birinci seferde Kudüs'ü işgal eden Haçlılar, orada bulunan 70 bin kadın ve çocuğu kılıçtan geçirmişlerdir. Bunlar, I. Kılıçaslan tarafından tesirsiz hâle getirilmiştir. Bu konuda biraz daha ayrıntılı bilgi vermek istiyoruz.

Müsteşrikliğin doğuş sebeplerinin başında dinî sebepleri gösterebiliriz. Bunun başında da Hristiyanlığı geliştirmek, Müslümanlığı zayıflatmak düşünceleri vardır. Bu durum, Ortaçağ Avrupa'sında görülmüş bir faaliyettir. Bilindiği gibi, Fransa'da doğup gelişen Cluny Tarikatının faaliyetlerinin arasında, Kudüs'ü zaptetmek gibi düşünceler vardı. Zira bu faaliyetlerle, Kudüs ve havalisini Müslümanlardan, harp etmekle de olsa geri alacaklardı. Ayrıca İslâmiyeti zayıflatmak istiyorlardı. Kötü tanıtmak için propaganda yapıyorlardı.

Müsteşriklerin, İslâmı kötü tanıtmak için aşağıdaki prensiplerin uygulanmasına karar verdiklerini görmekteyiz.

- 1- İslâmı ilgili her şeye çirkin tahminlerle yaklaşmak,
- 2- Müslüman bilgin ve devlet adamlarına su-i zan beslemek,

⁴⁸ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 20-21.

3- Müslüman toplumları dağılmaya hazır bir topluluk olarak kabul etmek,

4- İslâm medeniyetini küçümsemek,

5- İslâm toplumlarının ahlâkını bilmemekle beraber, kendi ahlâklarıyla mukayese etmek,

6- Kaynakları kendilerine uygun bir tarzda değiştirmek,

7- Kaynakları tahrif etmek,

8- Kaynaklardan bilgi alırken karıştırmak.⁴⁹

Müsteşrikler bu düşünce ve prensipler dahilinde, İslâmî ilimlerin her nevi hakkında bilgi sahibi olmaktadır.⁵⁰

F- Sömürgecilik

İlk kuruluşları sırasında Kilise ve krallar tarafından Hristiyanlığı yaymak için kullanılan müsteşriklik faaliyeti, zamanla siyasî ve ticarî işlerde de istimal edilmiştir. Bu iş için 18 Kasım 1669'da Krallık Konseyi kararı ile altı genç, Şark dillerini öğrenmek için İstanbul ve İzmir'e gönderilmişti. Daha sonra bunların sayısı on ikiye çıkarılmıştı. Öğrencilerin masrafları Marsilya Ticaret Odası'nca karşılanmıştı.⁵¹ O devirde İstanbul ile İzmir'in birer ilim merkezi olduğu anlaşılmaktadır.

Müsteşrikler, siyasî faaliyetlerde de bulunmuşlardır. Bu faaliyetleri, ekonomik kazançlar için yaptıkları bilinmektedir. Müsteşriklik çalışmalarında bulunanlar, iktisadî faaliyetlerde de

⁴⁹ Sibaî, Mustafa, *İslâm Hukukunda Sünnet*, çev. Edib Gönenç, İstanbul 1981, s. 188-189.

⁵⁰ Sibaî, *a.g.e.*, s. 189.

⁵¹ Aydınlı, Abdullah, "Müsteşrikliğin Tarihçesi", yayınlanmamış makale, Erzurum 1994, s. 2.

bulunmuşlar, kendi milletleri için avantajlar sağlamışlardır.

Sömürgecilik faaliyetleri, müsteşriklikten istifade etmiştir. Özellikle 19. asrın ortasından itibaren, İslâm dünyasının maruz kaldığı hallerini, Avrupa'nın Şark'a olan bakış açısını belirlemede sömürgeciliğin büyük rolü olmuştur. 19. asırda Batılılar, İslâm dünyasının geniş bir bölümünün istilâ edilmesine şahit oldu. Böylece, Hindistan, resmen İngiliz Kraliyeti'nin tabiiyetine girdi. 1857 yılında Fransızlar, 1830'dan beri istilâ etmeye başladıkları Cezayir'i bütünüyle ele geçirmişlerdir.⁵²

IV- BAZI DEVLET ADAMLARININ HZ. PEYGAMBER'İN PEYGAMBERLİĞİNİ İTİRAF ETMELERİ

İslâmiyetin zuhur ettiği sırada, dünyada iki büyük devlet bulunmakta idi. Bunlardan biri Bizans İmparatorluğu (başkenti İstanbul); diğeri İran Sasanî Devleti idi. Hz. Peygamber, Hicretin 6. yılında çeşitli milletlere, imparatorlara, valilere ve kabile reislerine davet mektupları göndermiştir. Bunlardan birini de Bizans İmparatoru Herakliyus'a göndermişti. O, mektubu alınca, o sırada bulunduğu Kudüs'te bir araştırma yapmış ve ticaret yapmak için Ebû Süfyân'ın Kudüs'te bulunduğunu tespit etmiştir. Ebû Süfyân'ı ve orada bulunan diğer Arapları huzuruna almış ve bunlara birçok soru yöneltmişti. Onlar birbirlerinden çekinerek, yalan söylememişlerdi. Hz. Peygamber hakkında doğru söylemişler; İmparator, eğer dedikleriniz doğru ise yakında buralar O'nun ümmetinin eline geçer, demişti. Bu bilgileri alan İmparator, kendi adamlarını topladı ve onlara Hz. Muhammed'in beklenen peygamber olacağını söyledi. Bunun üzerine, oradaki büyük rütbeli devlet erkânı, kaçıp gitmek istediler.

⁵² Taşgetiren, Ahmet, *Laiklik Çıkmazı*, İstanbul 1994, s. 25-28.

Ancak kapılar kilitli olduğu için çıkamadılar. İmparator, bu vaziyet karşısında geri adım attı ve ben de sizin gibiyim, sizin imanınızı denedim, dedi ve krallığını, Müslüman olmaya tercih etti.⁵³

Hz. Peygamber, aynı zamanda Habeş kralı Necaşî'ye de davet mektubu gönderdi. O, İslâmiyeti kabul edip müslüman oldu.

Bu arada geçen yüzyılda Almanya'nın birliğini tesis eden Prens Bismark'ın, Peygamberimizle ilgili çok kıymetli sözleri bize kadar gelmiştir. O, "Ben şimdi iddia ederim ki, Muhammed mümtaz bir kuvvettir. Yüce kudretin böyle ikinci bir vücudu imkân sahasına getirmesi ihtimalden uzaktır. Sana muasır bir vücut olmadığımdan dolayı müteessirim ey Muhammed! Muallimi ve naşiri olduğun bu Kitap, senin değildir. O, beşer üstüdür... Beşeriyet senin gibi mümtaz bir kudreti bir defa görmüş, bundan sonra da görmeyecektir. Ben yüce huzurunda kemâli hürmetle eğilirim."⁵⁴

V- BAŞTA SÜNNET OLMAK ÜZERE İSLÂMÎ İLİMLERİ İNKÂR EDEN MÜSTEŞRİKLER

A- İnkârda Aşırı Giden Müsteşrikler

1- I. Goldziher (1850-1921)

Sünneti inkâr edenlerin başında, Ignaz Goldziher gelir. O, araştırmalarını 1889-1890 tarihinde Halle'de, Almanca olarak neşretmiştir. *Muhammedanische Studien* adlı iki ciltlik bu eserinde aşırı fikirler ileri sürmüştür. Bu sebeple eserine, İkinci İncil demişlerdir. Zira ondan sonra gelenler, bu eseri bir nevi İncil gibi kaynak edinmişlerdir. Eserin ikinci cildi hadîsle ilgilidir.

⁵³ el-Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, Beyrut, tsz., I, 77-100; el-Buhârî, *Bed'ü'l-Vahy*, 5-7.

⁵⁴ Eşref Edib, *Garb Mütfekkirlerine Göre Kur'an*, İstanbul, tsz., s. 4-5.

Goldziher, İmâm İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742)'nin hadis uydurduğunu iddia etmiş ve birçok yanlış bilgilere yer vermiştir. Halbuki, Ömer b. Abdilaziz (ö. 101/719), İbn Şihâb ez-Zührî'nin topladığı iki bin hadisi defterlere yazdırmakla çoğaltmış ve merkezî büyük şehirlere göndermiş, böylece sahîh hadisler muhafaza altına alınmıştır. Biz bu hadislerin yazmalarına sahip değilssek de, onlardan istinsah edilmiş nüshalara sahibiz. İbn Şihâb'ın bulunduğu senedler bu işin doğruluğunun şahididir. Kütüb-i Tis'a'da İbn Şihâb'ın senedinde yer aldığı, Buhârî'de 84, Müslim'de 20, Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde 14, Tirmizî'de 7, Nesâî'de 12, Dârimî'de 31, *Muvatta*'da 43 hadis bulunmaktadır.

a- Goldziher'in Görüşleri

Biz burada önce Goldziher'in görüşlerini özet olarak, sonra biraz daha tafsilâtlı verecek, daha sonra da, tahriflerine işaret edecek ve kısaca yanlışlıklarını belirteceğiz.

Dr. Ali Hasan Abdülkadir der ki; Burada çok önemli bir mesele vardır. Onun hakkında tafsilat vermeyi uygun görüyoruz. Müsteşriklığın tarihinin orta kesitinde aşağıya kaydedeceğimiz söz meşhur olmuştur. O da şudur:

Hadislerin ekseriyeti birinci ve ikinci asırda, İslâm'ın içtimâî, siyasî ve dinî gelişmesinin sonucudur.

Goldziher'in bu görüşü Doğu ve Batı'da müsteşriklerin yanında kabul gören bir netice olmuştur.

Derli toplu ve yaygın bu görüşü ve diğer görüşlerini kısaca izah edelim:

1- Hadislerin ekseriyeti, İslâm'ın ilk asrında gelişen içtimâî,

siyasî faaliyetinin bir neticesidir. Yani uydurulmuş haberlerdir.

2- İslâm'da öncülük yapan sahâbe ve tabiîn'in hadis uydurma işinde elleri vardır. Yani hadisleri onlar uydurmuşlardır.

Biraz insafî olan bunu söylemez. Ashâbın İslâmiyete bağlılığı böyle bir şeye imkân vermez.

3- Risâlet devrinden sonra mezhep sahipleri, hadislerin, mezheplerini destekleyen dayanak olmalarına müsamaha etmişlerdir. Hatta gerek nazârî ve gerekse amelî bir mezhep olsun, onun sahibi, görüşünü akaid, fıkıh, siyasî hatta ibadetlerde dahi karışıklık yapmadan hadislerle takviyesine karşı çıkmamışlardır.

4- Müslüman tenkitçilerin bakış yöntemi ile hadislerin çoğunun sahîhliğini kabul etmeyen yabancı tenkitçilerin bakışları farklıdır.

5- el-Kütübü's-Sitte, sahiplerinin, şartlarına uyan sahîh hadisleri bir araya topladıkları kitaplar olarak, tasvir edilir.⁵⁵

Bu beş maddede sayılanlar, Goldziher'in görüşlerinin özetidir. Onun kısaca ravilerle ilgili görüşlerinin müzakeresini yapmak istiyoruz.

b- Goldziher ve İbn Şihâb ez-Zührî

Müsteşriklerin reisi Goldziher, Tabiîn'in büyüklerinden ez-Zührî'nin hadis uydurduğunu Şîf tarihçi Ya'kûbî'den nakletmiştir. Bu olay şöyle nakledilmiştir:

Emevî Halifesi Abdümelik (ö. 65/685) ile Abdullah b. ez-Zübeyr savaş yapıyorlardı. Savaş sebebiyle dünyanın her tarafından

⁵⁵ M. Accâc el-Hatîb, *es-Sünne kable't-Tedvîn*, Beyrut 1980, s. 249-251.

gelen hacı adayları hac vazifelerini yerine getiremiyorlardı. Konuyu tam anlayabilmek istediğimiz takdirde, onu biraz daha açmak gerekir.⁵⁶

Emevî Halifesi Abdülmelik, insanların harpler sebebiyle can ve malları emniyette olmadığı için, Kudüs'te, "Kubbetü's-Sahra" adlı bir cami yaptırmış ve güya insanların bu camiye tavaf etmelerini istemişti. Bu işin dinî tarafını da ez-Zührî'nin hadis uydurarak tamamlamasını emretmişti. Bu emrin gereğini, ez-Zührî, "Bineklerinizi ancak üç mescidi ziyaret için..."⁵⁷ hadisini uydurmak suretiyle tamamlamıştır;

Goldziher, bu bilgileri, Ya'kubî'den almıştır. O, mezhep taassubuna takılmış, Goldziher de Yahudi taassubuna kapılmıştır.

Goldziher'in, Ya'kubî'den naklettiği bu olayın aslı şöyledir: Kudüs'te yaptırılan Kubbetü's-Sahra'yı, Abdülmelik değil, oğlu Velîd yaptırmıştır. Nitekim az sonra olayın doğrusunu yazan tarihçileri vereceğiz. Onlara bakılmalıdır.

İbn Asâkir (ö. 571/1176), et-Taberî (ö. 309/932), İbnü'l-Esir (ö. 630/1233), İbn Haldûn (ö. 808/1406), İbn Kesîr (ö. 774/1373) ve daha başkaları, Kubbe'yi Abdülmelik'in yaptırdığını söylememiştir.

Goldziher'in söylediği haberin, naslara muhalif olduğu görülmektedir. Bu delil, Goldziher'in kendi aleyhine de olabilir. Zira, hac yapınlar diye bina yapmak insanı küfre sokabilir. Bir de, ez-Zührî, Hicrî 51 veya 58 yıllarında doğmuştu. Abdullah b. ez-Zübeyr, Hicrî 73'de ölmüştür. O sırada ez-Zührî 22 yaşında idi, yahut ihtilâf konusu olan yaşının göz önünde tutulması hâlinde,

⁵⁶ es-Sibâî, *a.g.e.*, s. 191-192.

⁵⁷ es-Sibâî, *a.g.e.*, s. 191; Koçyiğit, Talât, "I. Goldziher'in Hadisle İlgili Bazı Görüşlerinin Tahvil ve Tenkidi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XV (1967), s. 43-44.

yaşının 15 olduğu ortaya çıkar. Bu yaştaki bir adamın şöhrete kavuşması uzak bir ihtimaldir. Onun bu şöhreti, Kâbe'nin yerine Kubbe'yi haccettirmeye yeterli bir delil nasıl olabilir?

Bineklerin hazırlanmasını emreden hadis, birçok kitapta ve farklı senedlerle bulunmaktadır. Meselâ, İmâm Müslim o hadisi üç yoldan rivayet etmiştir.⁵⁸ Goldziher ise, hadisin sadece el-Buhârî'de bulunduğunu söylemiştir. Halbuki hadis, el-Buhârî dışındaki kaynaklarda yer aldığı gibi, ez-Zührî'den başkaları da onu rivayet etmiştir.⁵⁹

Yine bu hadisi, ez-Zührî, Saîd b. el-Müseyyeb'den rivayet etmiştir. Emevîlerin lehine olan bu hadisi Saîd nasıl rivayet eder? Zira Saîd, Emevîler tarafından dövülmüş, eza ve cefaya maruz kalmıştır.

2- Prof. Joseph Schacht (1902-1969)

Müsteşriklerin arasında Goldziher'den sonra, kitaplarına en çok itimat edilen bir kişidir. Onun, yaşayış ve düşünüş itibariyle sanki geçmiş devirlerden hâlâ ayrılmamış gibi irtibatı vardır. Yeni araştırmaların mahsulü yazma nüshaların ortaya koyduğu yeni keşiflere iltifat etmemiştir.

O, Goldziher'in ve Margoliouth'un terk ettikleri istidlâl metotlarını kabul edip uygulamaya gitmiştir. Bu uygulama, ileride izah edilecektir. Goldziher'den yaklaşık 60 yıl gibi bir zaman geçtikten sonra fikhî hadislerin kaynağında araştırma yapmış ve meşhur *The Origins of Muhammadan Jurisprudence* (Oxford 1950)

⁵⁸ Bkz. el-Müslim, el-Hac 1338 (II, 415, 976). Bu hadisi Ebû Saîd el-Hudrî rivayet etmiştir. Ebû Saîd'in yerine Ebû Hüreyre'nin geldiği de başka bir senedde yar almıştır. Bkz. es-Sibâî, *a.g.e.*, s. 219; Müslim, el-Hac 1397 (II, 1014).

⁵⁹ Ebû Dâvûd, el-Menâsik, 98 (II, 52, h.no: 2033).

adlı eserini yazmıştır.⁶⁰

M. M. el-A'zamî, *Menhecü'n-Nakd* adlı eserinde, Prof. Schacht'ın Sîret'le ilgili bir metin üzerinde yaptığı tenkidin yanlışlıklarını ortaya koymuştur. Biz burada bir-iki misal vererek onun, bazı yanlışlıklarını belirtmeye çalışacağız.

Hadislerin sayısının yüz bin veya yedi yüz bin gibi sayılara ulaşması, senedi az farklı olanlarının yine ayrı bir hadis sayılması gibi durumlardan meydana gelmiş, bir rakam kalabalığının sonucudur. Hatta tefsirler ve İslâm tarihi, sîret kitaplarındaki mevkûf, maktu' hadisleri hadis sayarak, hepsini bir araya toplarsak, yukarıda adı geçen rakamlara ulaşılabilir.

Schacht, kitabında hadisler üzerinde dururken ileri gitmiş ve o kitabında sahîh hadîs yoktur, hatta fıkıhla ilgili hadislerin bir tanesi bile sahîh değildir, demiştir.⁶¹

3- Alfred Guillaume (1888-1965)

Bu Şarkiyatçı, İngilizce yazdığı ve *The Traditions of Islam* (Oxford 1924) adını verdiği eserini tamamen Goldziher'in kitabına dayandırmaktadır. Yeni bir şey getirmediğinden burada üzerinde durulmayacaktır.⁶²

4- A. Sprenger (1813-1893)

Sprenger, müsteşriklerin arasında ılımlı, hakkı kabul eden bir şahıs olarak görülüyorsa da, "Über das Traditionswesen bei den Arabern" (*ZDMG*, X (1856), s. 1-17) adlı makalesinde, hadislerin

⁶⁰ el-A'zamî, *Dirâsât fi'l-Hadîsi'n-Nebevî ve Târîhi Tedvînih*, Beyrut 1992, Mukaddime.

⁶¹ el-A'zamî, *a.g.e.*, Mukaddime.

⁶² el-A'zamî, *a.g.e.*, Mukaddime.

şifahî nakil yoluyla geldiği hususundaki kanaati çürütmeye çalışmıştır. O, hadislerin Resûlullah'ın hayatında değil de, Hicrî 2. asrın başları gibi erken bir zamanda tedvîn edilmeye başlandığına dair birçok söz, delil toplamıştır. Onun gayesi, Goldziher'inkinden farklı değildir.

Sprenger'in *Das Leben und die Lehre des Muhammad* adlı eseri, Berlin'de 1869 yılında yayımlanmıştır. Eserin giriş kısmında, hadis çalışmaları ile ilgili bir hulasa yapmıştır.⁶³

5- Prof. H. A. R. Gibb (1895-1971)

Müsteşriklerin ileri gelenlerinden biri de Prof. Gibb'dir. Yazdığı *Mohammedanism* (London 1961) adlı eserinin girişinde şöyle demiştir:

“İslâm Dini, bir kısım prensipler ortaya koymuştur ki, bunların modern dünya ile uyuşması hiçbir zaman mümkün değildir”.⁶⁴

Gibb'in çalışmalarında İslâm tarihi içinde vazgeçilmez unsur şeriattır. İlâhiyat ve fıkıh yönleriyle Kur'ân ve hadislerin yorumlarından oluşan bu alan, Gibb için önemlidir.⁶⁵

Gibb'in İslâm anlayışı Edward Said tarafından tenkit edilmiştir. Said bu hususta şöyle demiştir: Gibb, çağdaş Arap ve Müslüman hareketlerini kutsallaştırmış, gelişmeyen bir İslâm telakki etmiştir. Edward Said'e göre Gibb, hiçbir şekilde inanmadığı için yanlış standartlar oluşturmuştur. Gibb ve benzeri oryantalistler, bunu, Filistin Kurtuluş Örgütü gibi grupları gözden düşürmek gayesiyle

⁶³ Aydınlı, a.g.m., s.3.

⁶⁴ Edward Said, *a.g.e.*, s. 63-64.

⁶⁵ Edward Said, *a.g.e.*, s. 64.

yapmışlardır.⁶⁶

a- Prof Gibb ve diğer müsteşriklerin görüşlerinin İslâm inancına yönelik tehlikeleri:

1- Batı'dan kaynaklanan, Allah'ın yerine putların konması yani, Materyalizm'in öne çıkarılması.

2- Panislâmist ve milliyetçi hareketlerin Mehdî inancı yani, tebliği terk edip silâhlı mücadeleye girişilmesi.

3- İslâmî esasların dünyaya yönelik faydacı bir ahlâkla uzlaşıp tamamen dünyevî bir kisveye büründürülmesi.

Bu üç tehdidin cevabı, çeşitli kaynaklarda verilmiş olup, okuyucunun tafsilatı öğrenmesi için ilgili kaynaklara bakması tavsiye edilir.⁶⁷

b- İslâmı sadece tarihî ve kültürel bir ürün olarak gören anlayışın üç belirtisi:

1-İslâm'ın özü ve talimi,

Müsteşrik Gibb'e göre İslâm, modern dünya ile hiçbir zaman uyuşmaz.

2-Müslümanların inançlarını başka kültürlerden ödünç almaları.

Gibb ve diğer oryantalistler, Müslümanların tarihi ile Allah arasındaki bağı inkâr etmek ya da göz ardı etmekle kalmamışlar, İslâm'ın temel esasları ve vechelerini öteki kültürel geleneklerden

⁶⁶ Edward Said, *a.g.e.*, s. 66.

⁶⁷ Edward Said, *a.g.e.*, s. 65-70.

ödünç aldığıını savunmuşlardır.⁶⁸

3- Ayrıca Gibb'in görüşüne göre İslâm'da orijinalite bulmak mümkün değildir.⁶⁹

Bazı İslâm âlimleri müsteşriklere övgüler, methiyeler yağdırmışlardır. Bu durum, müsteşriklerin metotlarını iyice bilmemekten ileri gelmiştir.

6- L. Caetani (1869-1926)

Aşırı giden müsteşriklerden biri de Caetani'dir. Caetani'nin *Annali dell' Islam* adlı eseri iftiralarla doludur. Eser, 1905-1926 yılları arasında Milano ve Roma'da büyük boy 10 cilt hâlinde yayınlanmıştır. Bu tarih ve sîretle ilgili kitabı, Hüseyin Cahid [Yalçın] 10 cilt hâlinde Türkçeye çevirmiştir (İstanbul 1924-1927). Eserin hatalarını tashih için M. Asım Köksal, dört yüz sahifeyi aşkın bir reddiye yazmıştır (1986'da Ankara'da basılmıştır). Daha sonraları yazdığı *İslâm Tarihi* adlı geniş eserinde de yeri geldikçe Caetani'nin hatalarını göstermiştir.⁷⁰

B- Bazı İlmî Müsteşrikler

12. yüzyılda İslâmiyeti bir bakıma objektif olarak anlamaya yönelik bazı girişimler olmuştur. Ancak bu girişimler de, kendilerince dinsizlik telakki edilmiştir. Zira bu durum, İslâm ve ilkelerine karşı açıkça mücadele etme amacına yöneliktir.⁷¹

İlmî olarak nitelendirilen bazı müsteşriklerin kısaca

⁶⁸ Edward Said, *a.g.e.*, s. 72, 75, 81.

⁶⁹ Edward Said, *a.g.e.*, s. 63, 64, 72, 73.

⁷⁰ Köksal, M. Asım, *İslâm Tarihi*, Ankara 1966, VI, 66.

⁷¹ Zakûk, *a.g.e.*, s. 14.

biyografileri ve çalışmaları aşağıya çıkarılmıştır.

1- Pierre le Vénérable (1094-1156)

Bu müsteşrik, İslâm dinine ilişkin bilimsel ve objektif bilgiler edinmek için İspanya’da tercüme kurulu tesis etmiştir.

2- Robert of Ketton (ö. 1148’den sonra)

1143 tarihinde, İngiliz bilgin Robert of Ketton, Kur’ân-ı Kerîm’i ilk olarak Lâtinceye tercüme etmiştir. Müsteşrik Pierre le Vénérable da, bu tercüme heyetinde bulunmuştur.

3- Rudi Paret (1901-1983)

Bu zatın da hadis sahasında çalıştığı bilinmektedir. O, Ortaçağ bilginleri ve Hristiyan din adamları, İslâmiyeti kötülemişlerdir⁷² demiştir.

4- Maxime Rodinson (1915-?)

Hız. Peygamber hakkında bir kitap yazmış olan (ki, bu kitap Türkçeye çevrilmiştir) M. Rodinson, konumuz bağlamında şöyle demiştir: “19. asırda da Müslüman Doğu, hâlâ düşman kalmaya devam ediyordu. Fakat hezimet ve mağlûbiyete mahkûm bir düşman... Şark memleketleri, daha çok, güçlü bir mazinin yıkılmış ve dağılmış kalıntılarına benziyordu”.⁷³ Ancak buna rağmen 19. ve 20. asırlar, müsteşriklerin gerçek bir inkişaf ve parlak asırları sayılmıştır.⁷⁴ Ayrıca, Cemil Meriç tarafından *Batı’yı Büyüleyen İslâm* adı ile Türkçeye tercüme edilen eseri de basılmıştır (İstanbul 1983).

⁷² Zakzûk, *a.g.e.*, s. 15.

⁷³ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 27.

⁷⁴ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 28.

5- Josef Horovitz (1874-1931)

İsnad hakkında bilgi vermiş bir müsteşriktir.⁷⁵ Ona göre isnad, Hicrî 1. asrın son üçte birinde kullanılmaya başlanmıştır.⁷⁶

6- O. Houdas (1840-1916)

el-Buhârî'nin *es-Sahîh*'ini, William Marçais ile birlikte Fransızcaya çevirmiştir. Eser, 1903-1914 yıllarında 4 cilt olarak tabedilmiştir.

7- W. Marçais (1874-1956)

en-Nevevî'nin *et-Takrîb* adlı eserini Fransızcaya çevirmiştir. Eser, 1900-1901 yıllarında Paris'te yayınlanmıştır.

8- A. J. Wensinck (1881-1939)

Konumuz bağlamında⁷⁷ iki eser yazmıştır. *A Handbook of Early*

⁷⁵ Okiç, M. Tayyib, *Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler*, İstanbul 1959, s. 8-9.

⁷⁶ Okiç, a.g.e., s. 9.

⁷⁷ Oryantalizm ve oryantalistler hakkında geniş bilgi için ayrıca bkz. Corcî Zeydân, *Târîhu Âdâbi'l-Lugati'l-Arabîyye*, Beyrut 1983, IV, 507-527; J. Füçk, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955; Mustafa es-Sibâî, *Müsteşrikler ve Hedefleri*, çev. Kemal Çobanköylü, İstanbul 1971; a.mlf., *Oryantalizm ve Oryantalistler-Yararları, Zararları*, çev. Mücteba Uğur, İstanbul 1993; Abdurrahman Bedevî, *Mu'cemü'l-Müsteşrikîn*, Beyrut 1984; Meryem Cemile, *İslâm ve Oryantalizm*, çev. Faruk Yılmaz-Ahmed Deniz, İstanbul 1989; Bryan S. Turner, *Oryantalizm, Kapitalizm ve İslâm*, çev. Ahmet Demirhan, İstanbul 1991; *Oryantalizmin Soruları*, yayına haz. Ahmet Parlakışık, 2. baskı, İstanbul 1995; Muhammed el-Behiy, *İslâmî Düşüncede Oryantalist Etki*, çev. İbrahim Sarmış, İstanbul 1996; Asaf Hüseyin-Robert Olson-Cemil Kureşî, *Oryantalistler ve İslâmiyatçılar-Oryantalist İdeolojinin Eleştirisi*, çev. Bedirhan Muhib, 2. baskı, İstanbul, tsz.; Selahattin Sönmezsoy, *Kur'ân ve Oryantalistler*, Ankara 1998; Mehmet Emin Özafşar v. dğr., *Oryantalist Yaklaşım İtirazları*, derl. ve çev. Mehmet Emin Özafşar, Ankara 1999; Edward Said, *Oryantalizm Eleştirileri*, çev. İslâm Özkan v.dğr., İstanbul 2000; G. H. A. Juynboll, *Hadis Araştırmaları, Makaleler*, derl. ve çev. Mustafa Ertürk, Ankara 2001; Yücel Bulut, *Oryantalizmin Eleştirel Kısa Tarihi*, İstanbul 2002; Suat Yıldırım, *Oryantalistlerin Yanılgıları*, İstanbul 2003; *Oryantalistlerin Gözüyle İslâm, Yaklaşımlar-Örnek Metinler*, editör: Ahmet Yücel, İstanbul 2003; İrfan Abdülhamid, "Müsteşrikler ve İslâm", trc. Avni İlhan, *İslâm Medeniyeti*, sy. 9 (Nisan-1968), s. 2-9; Mehmed S.

Muhammedan Tradition (Leiden 1927) isimli eseriyle, 14 hadis mecmuasına, konularla ilgili bir fihrist yapmıştır. Bu eser Arapçaya çevrilmiştir. Onun hadislerin alfabetik indeksini yapma düşüncesi, çeşitli ülkelerden üyelerin katıldığı bir grupla yıllar sonra şu hacimli eserle gerçekleştirilebildi: *Concordance et Indices de la Tradition Musulmane (Mu‘cemü’l-Müfehres li-Elfâzi’l-Hadîsi’n-Nebevî)*, I-VIII, Leiden 1936-1988.

VI- MÜSTEŞRİKLERİN İTİRAZ ETTİKLERİ BAZI KONULAR

A- Sünnete Yanlış Mana Vermeleri, Senedin Değerini İnkâr Etmeleri

Müsteşrikler, önce sünnet kelimesi üzerinde durmuşlar, sonra da istilahî manalarını araştırmışlardır. Bu itirazları ve cevaplarını maddeler hâlinde izah etmek istiyoruz:

1- Müsteşriklere göre sünnet kelimesi, “üzerinde ittifak edilen bir şey” demektir. Kelime bu manadan alınarak Hz. Peygamber’in sünnet diye isimlendirdiğimiz söz ve fiillerine isim yapılmıştır.⁷⁸

Hatiboğlu, “Batıdaki Hadis Çalışmaları Üzerine”, *Uluslararası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumu, (Tebliğ ve Müzakereler)*, İzmir 1985, s. 81-96; İsmail Cerrahoğlu, “Oryantalizm ve Batıda Kur’an ve Kur’an İlimleri Üzerine Araştırmalar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXXI (1989), s. 95-136; Salih Akdemir, “Müsteşriklerin Kur’ân-ı Kerîm ve Hz. Muhammed (s.a.v.)’e Yaklaşımları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXXI (1989), s. 179-210; Mehmet Görmez, “Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Temel Faktörler Üzerine”, *İslâmiyât*, c. 3, sy. 1 (Ocak-Mart 2000), s. 11-31; *Marife*, “Oryantalizm” Özel Sayısı, yıl: 2, sy. 3 (Kış 2002); *Doğu Batı*, Oryantalizm I-II, sy. 20 (Ağustos, Eylül, Ekim-1-2, 2002); *DİA*, I-XXVII-, İstanbul-Ankara 1988-2003-, “ilgili maddeler” (Buhl, Caetani, Dozy, Gibb, Goldziher, Guillaume, Juynboll [Th. W.], Kremer [A. von], vb.); Özcan Hıdır, “Şarkiyatçıların Hadisi Tarihlendirme Metotları”, *Hadis Tetkikleri Dergisi*, c. 1, sy. 1 (2003), s. 97-115.

⁷⁸ el-A‘zamî, *a.g.e.*, Mukaddime.

2- Bazıları ise, sünnetin değeri ve hüccet oluşu üzerinde tereddüt uyandırmak istemişler ve öyle kalmasını tercih etmişlerdir. Bu durum tabii ki, onların arzularıdır. Ulaştıkları ilmî bir netice değildir.

3- Müsteşriklerin bazıları da, sünnetin yazılması konusunu çalışmışlar ve bu yazma işinin Hz. Peygamber'den bir veya iki asır sonra gerçekleştiğini iddia etmişlerdir. Halbuki Ebû Hüreyre (ö. 59/678)'nin Hemmâm b. Münebbih (ö. 102/720)'e yazdırdığı *es-Sahîfetü's-Sahîha*, Hicrî 1. asrın ortalarında yazılmış olup zamanımıza kadar müstakil olarak gelmiştir.⁷⁹

4- Senedlerle ilgilenen bazı müsteşrikler, sünnetin değeri hususunda şüpheler uyandırmak istemişlerdir. Halbuki muhaddisler, bir ravinin doğru söyleyip söylemediğini, onu hesaba çekerek, bu hadisi kimden, ne zaman, nasıl aldığını, alınan kimsenin adil, zabıt olup olmadığını, şahidinin bulunup bulunmadığını gösteren tahkikatları yapmışlardır. Ancak bütün bunları senedle yapmak mümkün olmaktadır. Bunun için senedi dinden saymışlardır,

5- Hadislerin Hicrî 1. asrın sonunda tedvîninin başladığını savunan müsteşrikler de vardır. Yaptıkları şey, delilsiz de olsa şüphe vermekle İslâm'a bağlılığı sarsmaktır.⁸⁰

B- Müsteşriklerin Değişik Mezhep ve Meşrebe Sahip Olmaları

Müsteşrikler daha çok Hristiyan olmakla beraber, daha başka mezheplere, inançlara sahip olanları da vardır.

1- Kur'ân-ı Kerîm'in İlâhî Kitap Olduğunu Kabul Etmeyenler

⁷⁹ es-Sibâî, *a.g.e.*, s. 277-278.

⁸⁰ İbn Mâce, *el-Mukaddime*, 27-28.

İslâm uleması, İsâ (a.s.)'nın doğumundan Hz. Peygamber (s.a.s.)'in nübüvvetini ilân ettiği Milâdî 7. asrın başına kadar geçen zaman dilimine “Fetret Devri” demişlerdir. Bu devirde, kendilerine yol gösterecek bir mürşit, tahrif edilmemiş bir kitap olmadığı ve halkı her işte Câhiliye hayatı ihata ettiği için bu devre, “Câhiliye Devri” ismi de verilmiştir.

Hız. Peygamber'in getirdiği mucizelerin en önemlisi Kur'ân-ı Kerîm'dir. O, inkârcılara meydan okumuştur. 14 asır geçmesine rağmen kimse ona karşı çıkmamıştır. Müsteşrikler, Kur'ân'ın eski Tevrat ve İncil kitaplarından toplandığını savunmuşlardır.⁸¹ Bilhassa, Kur'ân'da bulunan anahtar kelimelerin İbranî ve Süryanî asıllı olduklarını beyân etmişlerse de, bu düşüncelerini ispat edecek deliller getirememişlerdir.

Müsteşrikler, öncelikle Arapçayı öğrenerek; tevil ve tahrif ile, âyetleri icat ettikleri sahte düşüncelerine delil yapmışlardır. Daha çok sünnete sataşan müsteşrikler, birçok hadisi veya o hadisleri rivayet eden muhaddisleri karalama yoluna gitmişlerdir. Zira onlar, sünnetin ifade edeceği hükmü, Kur'ân'dan içtihad yoluyla ortaya koymaya çalışmışlardır.

İslâm'ın temel esaslarından olan âyetleri tevil, hadisleri inkâr edenler, fukahânın içtihadına da değer vermemişlerdir. eş-Şâfî (ö. 204/819), imamların bütün açıklamaları, sünnetin şerhi, sünnet ise, Kur'ân'ın şerhidir⁸² demiştir. Bu itibarla birinin inkârı öbürüne sirayet ederek, İslâm'a yöneltilen en tehlikeli bir inkâr işi ortaya konmuş olur.

⁸¹ Ateş, Süleyman, “Bazı Âyetleri Müteşabih Olan Kitap, Kur'an mıdır?”, *Tefsirin Dünü ve Bugünü Sempozyumu*, Samsun 1992, s. 6, 10.

⁸² Subhî es-Sâlih, *Ulümü'l-Hadis*, Beyrut 1960, s.302.

2- Peygamber'e ve Sünnetine Bakışları

Hız. Peygamber'e inanmayan bilumum gayr-i müslimler, O'nun beşerî yönü üzerinde durmuş, peygamberlik yönünü âdeta unutmüşlardır. Bundan dolayı sünnetini de, alelâde bir insanın sözleri tarzında mütalâa etmişlerdir. Bu açıdan O'nun zatı ve gerekse sünneti hakkında kısaca bilgi vermekte fayda mülâhaza ediyoruz.

a- Hız. Peygamber ve beşerî yönünü konu eden hadisler

Hız. Peygamber, insanlara beşerî yönü ile örnek olmuştur. O'nun zatı itibarıyla birtakım hususiyetleri müstesna, beşerî bir bedene sahipti. Diğer insanların bedenine arız olan şeyler, O'nun bedenine de arız olmuştur. Kur'ân-ı Kerîm'de sık sık Hız. Peygamber'in beşer oluşundan bahsedilir.⁸³ Ancak bedeninin, bazı hususiyetlere sahip olduğunu da unutmamak lâzımdır. Biz, Hız. *Peygamber'in Şemâili* adlı eserimizde O'nun bedenî güzelliğinden söz ettik. Bu hususî güzelliği sebebiyle ahvâlini yazanlar, bedenî kemalâtını, peygamberliğini ispat eden bir delil telakki etmişler ve delâil ve şemâilini aynı eserde bir araya getirmişlerdir.⁸⁴

Hız. Peygamber'in gaybdan haber veren, kendisine vahiy gelen, Allah tarafından görevlendirilen bir peygamber olduğunu unutmamak gereklidir.

Bu arada O'nun şemâilinden söz eden hadislerin sahîhlerinin yanında az da olsa zayıflarının var olduğunu da hatırlatalım.⁸⁵

⁸³ Kehf, 110; İsrâ, 93.

⁸⁴ Bkz. en-Nebhânî, *Huccetüllâh ale'l-Âlemîn fi Mu'cizâti Seyyidi'l-Mürselîn*, nşr. Kara Ali v.dğr., Beyrut, tsz.

⁸⁵ Bkz. Bayraktar, *Hız. Peygamber'in Şemâili*, s. 27. Bu eserimizde, et-Tirmizî'nin *eş-Şemâil*'indeki raviler ele alınmış, mezkûr kitapta bulunan 540 ravinin sadece 15'inin

b- Hadisleri herhangi bir kimsenin sözü gibi kabul edenler

Bunların Hz. Peygamber'in beşerî yönünü konu eden hadisler hakkındaki yorumlardan kısaca söz etmek istiyorum.

Bilindiği gibi, Hz. Peygamber'in başlıca beşerî, ruhanî olmak üzere iki yönü vardır. Müsteşrikler O'nun beşerî yönü üzerinde durmuş, peygamberlik yönünü âdeta unutmuşlardır. Sünnetini de bu açıdan ele almış, onları alelâde bir insanın davranışları gibi mütalâa etmişlerdir. Burada kısaca izah etme hususu faydalı olur kanaatini taşımaktayım.

Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takriri demek olan sünneti, O'nun aynı zamanda peygamberliğinin birer delili olmuştur. Bunun için ilk zamanlarda mümin olan ashâbı, mucize istememiş, O'nun alelâde davranışlarına bakarak iman etmişlerdir.

Oryantalistlere gelince onlar, Resûlullah'ın hadislerine sıradan insanların sözlerini eleştirirken izlenen yönler ve yaklaşımlar tarzında incelemeye koyulmuşlardır.

Diğer taraftan ilmî bir mucizeyi veya hukukî bir görüntüyü ortaya koyan bir hadis nakledildiğinde, bu hadisin, o çağdaki insanların bilgi ve anlayışlarıyla bağdaşmadığı için uydurulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Hukukî görüntüsü olan hadisler için de, olgunluk dönemi sonrasında İslâm fikhını sembolize etmesinden dolayı uydurulmuştur, demişlerdir.

Bir önemli nokta da şudur; Müslümanların geleceği ile ilgili müjdeli bir haber rivayet edilirse, bunlar için de şöyle dediler: Resûlullah'ın içinde bulunduğu şartlar O'na bu sözü söyletmeye

çok zayıf olduğu tespit edilmiştir.

imkân vermez.⁸⁶

Müsteşriklerin yanılmalarının sebebi şu hususlardır. Onlar, Hz. Peygamber'in beşerî yönünü ele almışlar, peygamberlik yönünü kabul etmedikleri için O'nun gaybla ilgili haberlerini kabul etmemişlerdir. Halbuki, İslâm gayba inanmaktan ibarettir.

c- Müsteşriklerin sahâbeye bakışları ve hadislere karşı sürdürdükleri fikirlerin reddi

Müsteşrikler, sahâbenin beşer olduğunu, bu sebeple de yanılacaklarını, aralarında münafıkların bulunduğunu⁸⁷ göz önünde tutarak, sahih hadislerle zayıf, hatta mevzu (uydurma) hadisleri ayırt etmenin zor olacağını söylemişlerdir.⁸⁸

Müsteşriklerin mevzu ettiği zorluklar var ise de, gerek sahâbe ve gerekse sonradan gelen birçok münekkid muhaddislerin yaptığı olağanüstü gayretleriyle ayırt etme işine muvaffak olmuşlardır. el-Buhârî'nin hadislerinin başlıca iki kısma ayrıldığını görmekteyiz. Bu arada "Sened Tenkidi" ve "Metin Tenkidi" de bu kısımlar muvacehesinde işlenmiş olacaktır.

1- *Sahîh*'i Vücuda Getiren Esas Hadisler

Kitabının temel hadislerini teşkil eden bu hadislerin ravileri sika olup rivayet ettikleri hadisleri makbul telakki edilmiştir.

2- Bazı Muallak Hadisler

Bunlar, senedlerinin baş tarafından bir veya daha çok ravileri

⁸⁶ es-Sibâî, *a.g.e.*, s. 177-278.

⁸⁷ el-A'zamî, *Menhecü'n-Nakd f'l-Hadisi'n-Nebevî*, Riyad 1992, s. 110.

⁸⁸ el-A'zamî, *a.g.e.*, s. 103-104.

hazfedilen hadislerdir. Muallak olan bu rivayetler de, iki kısma ayrılır. Temrîz sigalarıyla belirtilen hadislerin çeşitli noksanlıklarının olduğu, böylece belirtilmiştir. Temrîz sigalarıyla nakledilmediği halde muallak olarak zikredilenlerde bir noksanlık varsa da, önceki kısımlardaki hadislerden daha üstün sıfatlara sahiptirler. el-Buhârî bu iki nevi muallak hadisleri, diğer temel hadisleri, âdeta harcı gibi birbirine bağlamak için zikretmiştir.

el-Buhârî'nin ravileri (muallak hadislerinki hariç) sikadır. Metni hususunda bazı tenkidvarî sözler söylenmişse de, genellikle sahihtir denmiştir. Metnini tenkit hususunda mana yönünden araştırma yapıp tevilini bulanlar, inkâr etmeyip tevilini yapmışlardır.⁸⁹

Onlar, sünnetin ikinci derecede bir delil olduğunu, Kur'ân'ın en önemli bir tefsirini teşkil ettiğini, umum manalı naslarını tahsis, mutlak manalı olanlarını takyîd, Kur'ân'ın sükût ettiği yerlerde müstakil hükümler koyduğunu görmezlikten geliyorlar.

Sünnetin bu vazifeyi yerine getirmesi bizzat Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan âyetlerle istenmiştir. "Biz sana Zikr'i (Kur'ân'ı) indirdik ki, sen insanlara ne indirildiğini beyân edesin..."⁹⁰ âyeti de bunu göstermektedir. Sünnet, aynı zamanda dinî, hukukî ve ahlâkî sahalarda müstakil hükümler getirmiştir.⁹¹

Garp'ta hadisin ehemmiyetinden ilk bahseden müsteşrik Avusturyalı Alois Sprenger olmuştur. İngiliz William Muir ve Edward Salisbury ile, Hollandalı Christian Snouck-Hurgronje'nin

⁸⁹ Krş. Karaman, Hayrettin, *Hadis Usûlü*, İstanbul 1976, s. 117-118.

⁹⁰ en-Nahl, 44.

⁹¹ Okiç, *a.g.e.*, s. 3-4.

eserlerinde, hadise ait bahisler oldukça yer almıştır.⁹²

Hadisin mahiyet ve önemi hususunda en etraflı malûmatı veren Budapeşte Üniversitesi Profesörü, Musevî ilâhiyatçı Ignaz Goldziher olmuştur.⁹³

Goldziher'i Josef Horovitz, Theodor Nöldeke, Alfred von Kremer, Ludolf Krehl, Otto Loth ile William Marçais takip etmişlerdir. Ayrıca müslümanlığa karşı düşmanlık hisleri ve tarafgirlik ile tanınan Leone Caetani ile papaz Henri Lammens, sonra Reinhart Dozy, Wensinck, Th. W. Juynboll da İslâm'a karşı menfi tutumlar sergilemişlerdir.⁹⁴

3- Müsteşriklerin, Ehl-i Bid'at'ın Yolundan Gitmeleri ve Bazı Hadisleri Mevzu Saymalarının Tutarsızlığı

İslâm tarihinde ilk fitne hareketi, Hz. Osman'a yapılan iftiralarla ve şehit edilmesiyle başlamıştır. Bu olaylardan sonra İslâm ümmeti parçalanmıştır (35/656). Hz. Peygamber'in vefatından bir asır geçmeden ortaya çıkan bid'atlar, sünnetin yerini almış ve Ehl-i Bid'at dediğimiz mezhepler vücuda gelmiştir.

Sıffin Savaşı'nın sonuna doğru (35/657) ortaya atılan Hakem meselesine razı olmayan ve Hz. Ali'nin ordusundan -hakem kabul ettiği için- ayrılanlara Havâric denmiştir. Hz. Ali'nin taraftarı olduklarını söyleyen ve bu tarafgirlikte aşırı gidenlere de Şia ismi verilmiştir. Yunancadan Arapçaya çevrilen felsefe kitaplarının

⁹² Okiç, *a.g.e.*, s. 107.

⁹³ Okuç, *a.g.e.*, s. 6.

⁹⁴ Sıddîqî, M. Z, *Hadîs Edebiyatı Tarihi*, trc. Yusuf Ziya Kavakçı, İstanbul 1966, s. 18-24.

tesirinde kalan ve akılcı bir yol tutanlara da Mu'tezile denmiştir.⁹⁵

Bu arada, bilhassa itikad esaslarıyla ilgili birinci asrın yarısında ve birinci asrın sonunda Mu'tezile mezhebi ortaya çıktı. Bu mezheplere, bid'at mezhepler, bunlara muhalif olanlara da Sünnî veya Ehl-i Sünnet denir.⁹⁶

Diğer taraftan İslâmiyet ortaya çıktığı zaman, çevresinde bulunanlarla, bilhassa Hristiyanlarla dostluk içine girmiş ve hatta bazı Hristiyanlar övülmüştür. Ancak daha sonraki dönemlerde, bunlar müslümanlara iftiralarda bulunmuşlar, daha da ileri giderek bütün Hristiyan âlemini zaman zaman müslümanların aleyhine kışkırtmışlardır.

İslâmiyetin birinci asrında doğup yetişen ve İslâm ümmetini bölen mezheplere sapık fırkalar denmiştir. Zamanımıza kadar kısmen veya tamamen gelen bu fırkaların en önde gelenleri, Hz. Ali'ye bağlılıklarını ileri süren Şia, hakem olayı sebebiyle yine Hz. Ali'nin ordusundan ayrılan Havâric ve daha ziyade Yunancadan çevrilen felsefî eserlerin tesirinde kalarak gelişen Mu'tezile'dir.

4- Müsteşriklerin Bid'at Ehli'ne Uyması

Bid'at Ehli'nin ilk asırda inkâr ettiği bazı hadisler vardır ki, zamanımızdaki bazı müsteşrikler, aynı hadisleri inkâr ederken yine öncekilerin iddialarını tekrar etmişlerdir. Burada onlardan bazı misaller sunmakla durumu aydınlığa kavuşturmak istiyoruz.

Birinci Hadis:

⁹⁵ Koçyiğit, Talât, *Hadisçilerle Kelâmcılar Arasındaki Münakaşalar*, Ankara 1984, s. 31, 39, 63-67.

⁹⁶ Koçyiğit, *a.g.e.*, s. 73-77.

“Yeryüzünde, yüz yılın başında (yani 1. yüzyılın tamam olması sırasında) tek bir canlı kalmayacaktır.”⁹⁷ Hz. Peygamber bu hadisi, vefatına bir ay gibi bir zaman kala buyurmuştur. O, yatsı namazını kıldırdıktan sonra, “Size bu gecenizi bildireyim mi? Diyerek, yukarıdaki hadislerini buyurmuşlardır. O gün dahi anlamayan kimseler çıkmıştır. Ancak İbn Ömer gibi bazı sahâbîler, hadisin doğru manasını anlatmışlardır. Aslında hadiste bazı noksanlıklar olduğundan bu şekilde anlaşılmıştır.

Bu hadisin varid olduğu ve sünnete karşı çıkanların yanlış anladığı zamanlarda, lehte ve aleyhte görüşler ileri sürülmüştür.⁹⁸

Halbuki hadisin bazı lafızlarında “el-yevm” kelimesi vardır.⁹⁹ Bugün manasına gelen kelimeyi hadiste dikkate aldığımız zaman manası şöyle olur:

“Bugün yeryüzünde yaşayanlardan, yüz sene sonra kimse kalmayacaktır...” Yani bu neslin ömrü bir asırdır, demektir. Öyle de olmuştur. Zira Hz. Peygamber’in ashâbından en son ölen Ebü’t-Tufeyl, kendisinin en son yaşayan sahâbî olduğunu söylediği zaman Hicrî takvim 110 yılını gösteriyordu. Hicrî takvim Hz. Peygamber’in vefatı sırasında 10 yıl idi. Böylece Hz. Peygamber’in istikbale matuf bir mucizesi ortaya konurken, fırak-ı dâlle ve daha sonra gelen müsteşrikler, bunu İslâmiyetin aleyhine delil yapmak istemişlerdir.¹⁰⁰

İkinci Hadis:

⁹⁷ el-Buhârî, *Mevâkîtü's-Salât*; 20; es-Sibâî, *a.g.e.*, s. 279.

⁹⁸ es-Sibâî, *a.g.e.*, s. 279-280.

⁹⁹ es-Sibâî, *a.g.e.*, s. 280-281; Müslim, *Fezâilü's-Sahâbe*, 217.

¹⁰⁰ İbn Kuteybe, *Te'vilü Muhtelifi'l-Hadis*, Kahire 1972, s. 99-100.

“Kim her gün sabah kahvaltısını yedi Medîne hurması ile yaparsa, o gün akşama kadar ona hiçbir zehir ve sihir zarar vermez.”¹⁰¹

Hurmanın bazı faydalarının olduğu bazı tabiiler tarafından beyan edilmiştir. Meselâ zehirlenmenin, aşırı soğumaya yol açtığı, hurmanın da o soğumayı giderdiği bildirilmiştir. Ayrıca o hurmayı bizzat Peygamberimiz kendi eliyle dikmiştir. Hatta es-Sibâî, Hicrî 1384’de, hac yapmasının öncesinde tutulduğu bir hastalıktan, mezkûr hurmalardan yemek suretiyle sıhhat bulunduğunu söylemektedir. Ayrıca bu durumun inançla da ilgisi vardır.¹⁰²

Üçüncü Hadis:

“Mantar, kudret helvasındandır. Suyu göze şifadır.”¹⁰³ Bazı tabiiler, bu mantarın suyunu denemişler ve faydalı olduklarını ortaya koymuşlardır, denilmiştir.¹⁰⁴

Dördüncü Hadis:

“Av ve çoban köpeğinin dışında köpek besleyenlerin her gün sevaplarından iki kırat (bir ölçü birimi) eksilir.”¹⁰⁵

Bu hadisin sonundaki “...ziraat köpeği...” cümleciğini Ebû Hüreyre’nin uydurup ilâve ettiği söylenmektedir. Bu hususta İbn Ömer’in, Ebû Hüreyre’yi yalanladığı doğru olmadığı gibi yalanlamasını gerekli kılan bir şey de yoktur. Ebû Hüreyre’nin “...ziraat köpeği”nin de istisna edildiğini söylediği ve bunun üzerine;

¹⁰¹ el-Buhârî, et-Tıb, 84 (VII, 33).

¹⁰² es-Sibâî, *a.g.e.*, s. 282-285.

¹⁰³ el-Buhârî, et-Tıb, 20 (VII, 286).

¹⁰⁴ es-Sibâî, *a.g.e.*, s. 285-286.

¹⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, IV, 85; Muhammed T. Hekim, *Sünnetin Etrafındaki Şüpheler*, trc. Hüseyin Arslan, İstanbul 1985, s. 178.

İbn Ömer'in, "Onun tarlası vardı" dolayısıyla o bu hadisi bizden daha iyi muhafaza etmiştir, dediği nakledilmektedir.¹⁰⁶

5- Ehl-i Kitap'tan Hristiyanlarla Diyalog

Hz. Peygamber'in vefatından sonra, O'na çok çeşitli iftiralarda bulunun Hristiyan din adamları, 12. yüzyıldan sonra İslâmiyete objektif olarak yaklaşmaya başlamışlardır.¹⁰⁷ Buna rağmen 17. yüzyılda dahi hurafelerden tamamen uzak kalınmamıştır.¹⁰⁸ Bazı müsteşriklerin İslâmiyet hakkında müspet görüşe sahip olduklarını görürüz. Onlardan biri de, Richard Simon'dır. O, 1684 yılında yayınladığı, *Doğu Milletlerinin Gelenek ve İnançlarının Tenkitli Tarihi* isimli eserinde İslâmiyet hakkında ölçülü ve dengeli bilgi vermiştir.¹⁰⁹

Zamanımızda görülen yumuşamanın ne derece samimi ve ciddi olduğu bilinmemektedir. Şurası muhakkak ki, bizzat Kur'ân-ı Kerîm, Ehl-i Kitap'la diyalog kurmayı istemiştir. Nitekim bir âyet-i kerîmede, "Ey Resûlüm de ki, 'Ey Ehl-i Kitap, gelin, bizimle sizin aranızda müşterek olacak bir sözde birleşelim. Yani Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'tan başka kiminiz kiminizi rab edinmesin.' Şayet bundan yüz çevirirlerse deyin ki; 'Şahit olun ki, biz Allah'a itaat eden Müslümanlarız.'"¹¹⁰ Bu ve daha birçok âyet-i kerîme Müslümanların asgari ve doğru hususlar muvacehesinde diyaloga girmelerini emretmektedir. Asrımızda Vatikan ile Müslümanlar arasında birkaç defa diyalog tesis edilmiştir.

¹⁰⁶ es-Sibâî, *a.g.e.*, s. 288.

¹⁰⁷ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 14.

¹⁰⁸ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 16.

¹⁰⁹ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 22.

¹¹⁰ Âl-i İmrân, 64.

Zamanımızda yapılan diyaloglardan bazı pasajlar sunmak istiyoruz.

“Hristiyanlık on dört asırlık tutumunu değiştirerek II. Vatikan Konsili’ndeki beyanı ile Müslümanlara diyaloglar çağrısında bulununca bu durum tabiatıyla şaşkınlığa yol açtı.¹¹¹

“Netice itibariyle Konsil’de kabul edilen ve gayr-i Hristiyan dinlerle kilisenin münasebetleri hakkında beyanname adını alan bir belge yayınlanmıştır.¹¹²

1- Müspet Muhavere (Diyalog)

Kitaplarının asıllarının vahye dayanması itibariyle Hz. Peygamber ile Ehl-i Kitap arasında müspet yönde bir yakınlık bulunmaktaydı. Vahyin geldiği ilk zamanlarda, Hz. Peygamber, Hz. Hatice’nin isteğine muvafık olarak, amcası Varaka b. Nevfel ile görüştürmüştü. Varaka, Hz. Peygamber’in ahir zaman peygamberi olacağını müjdelemişti.¹¹³

Daha sonraları Cenab-ı Hak, “...Ehl-i Kitab’ın hepsi eşit değildir. Onlardan dosdoğru İşlâm dini üzere olanlar vardır ki, gece vakitleri Allah’ın âyetlerini okurlar ve secdeye kapanırlar...”¹¹⁴ tarzındaki birçok âyet ile onların bazılarını, yukarıdaki âyet-i kerîmede olduğu gibi övmüştür.

Bazı Hristiyanların İşlâm’a sıcak bakmaları, Hz. Peygamber’in peygamberliğinin bütün insanlığa tebliğinin gerekli olması, O’nun elçiler göndermesini ve birer mektupla İşlâm’a davet etmesini

¹¹¹ Yıldırım, Suat, “Kiliseyi İşlâm ile Diyalog İstemeye Sevkeden Sebepler”, *Yeni Ümit*, yıl 4, sy. 16 (Haziran1992), s. 7.

¹¹² Yıldırım, Suat, a.g.m., s. 7-11.

¹¹³ es-Süheyli, *er-Ravdu’l-Ünüf ve maahu Siretü İbn Hiřâm*, Mısır 1972, I, 205.

¹¹⁴ Âl-i İmrân, 113.

kolaylaştırmıştır. Bunlardan Herakliyus, İslâm'ı kabul etmiş gibi yumuşak sözlerle cevap vermişti. Habeş hükümdarı ise müslümanlığı alenen ilân etti.¹¹⁵

Hz. Peygamber, kendisine vahyin gelmediği bazı konularda Ehl-i Kitap'a muvafakat etmeyi severdi.¹¹⁶ Ehl-i Kitap'tan Yahudiler, Medîne Mukavelesi'ni (Anayasasını) kabul etmekle beraber, hep muhalefet ve ihanet etmişlerdi. Bunun sonucu olarak da, hak ettikleri cezayı görmüşlerdi.¹¹⁷

2- Menfi Muhavere

Hz. Peygamber zamanındaki müspet muhavere, bilâhare bozulmuş, Hz. Peygamber'in aleyhine iftiralara girişilmiştir.¹¹⁸ Hele Ortaçağ boyunca, ileri gelen din adamları, Hristiyan halkı, birtakım hurafelerle kandırmışlar, İslâmiyeti şerli bir güç, Hz. Peygamber'i de, (haşa) bir put, bir kabile ilâhı ve şeytan olarak takdim etmişlerdi.¹¹⁹

Haçlı Savaşları'nın sonunda her iki tarafın birbirine tesiri olmuştur. Müslümanlar birçok felsefî ve tıbbî eserleri Batı dillerinden Arapçaya çevirmişlerdir. Aynı çeviri işini onlar da yapmışlardır.

VII- HZ. MUHAMMED'İN PEYGAMBERLİĞİNİ İTİRAF EDEN BAZI İNSAFLI MÜSTEŞRİKLER

1- Lord Hasley

Lord Hasley der ki; "Muhammed'in peygamberliği hakır,

¹¹⁵ es-Süheylî, *a.g.e.*, II, 90.

¹¹⁶ Muslim, Fezâil, 90 (IV, 1818; h. no: 2336).

¹¹⁷ es-Süheylî, *a.g.e.*, II, 241-249.

¹¹⁸ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 21, 22.

¹¹⁹ Zakzûk, *a.g.e.*, s. 13.

ilâhîdir, doğrudur. Onda şüphe yoktur: Muttakileri hidayete erdirir. Allah, hidayeti, vahyi O'na vermiştir. O, Tevrat'ın ağır ahkâmını hafifletmiş, İncil'in noksanlıklarını tamamlamıştır.”

“Muhammed, kendisine gelen vahiy ile, insanları rahmete, adâlete, cömertliğe, şecaate, sıkıntılara sabretmeye, doğruluğa ve emanete çağırmıştır. O'nun nazarında din, akla en yakın olan şeydir. Ve o, tabî olan her şeye de yakındır. İnsan, Allah'ın esmâsının tezahürünü en iyi şekilde gösterir. İnsan kıskanç, cesaret ve kuvvet sahibidir. Ancak o bunları eşsiz bir gaye ve yüce bir maksat için kullanılmalıdır.”

Muhammed, doğumu ile yeni bir medeniyet getirmiştir. O, insanlar için saadetli bir hayatın esaslarını atmıştır. İnsanlığın şerefini yükseltmek, insanı yüceltmek için Allah'tan başkasına kulluk yapmayı söküp atmış, haktan başkasına boyun eğmeyi haram kılmıştır.

O'nun nuru, kâinatı aydınlatan nurun bir meşalesi olup, karanlık âlemin her tarafını aydınlatmıştır. Ve O, zulüm ordularını mağlûp etmiş, zalimlerin köşklerini yıkmıştır. Zira Allah, O'nu Resûl ve hadî (doğru yolu gösteren) olarak göndermiştir. O da, kardeşliğe, gerçek hürriyete, adâlet ve müsavata, insanların kendi idarecilerini seçmeye, işlerinde müşavere etmeye, birbirlerini sevmeye, sevginin gereğini yapmaya, çalışmaya, rızk kazanmak için gayret göstermeye, fakire, miskine yardım etmeye, söz ve işlerinde emanete hiyanet etmemeye çağırmıştır.

Lord Hasley'nin bu anlattıkları, nazari birtakım fikirler olmayıp, Peygamber'imizin çağrılarının sonunda tesis ettiği İslâm medeniyetinin esasları olmuştur.

2- Auguste Comte (1798-1857)

Türk tarihçisi, müellif Murad eserinde der ki, Auguste Comte (Ogüst Kont), Fransız filozoflarından biridir. O, dinî taassubu sebebiyle, İslâmiyete ve Müslümanlara saldırmıştır. Bir defasında İspanya'ya gitmiş ve Endülüs'te Müslümanlarca tesis edilen sanat eserlerini incelemiş ve daha sonra da Roma'ya gitmiştir. Müslümanlıkla ilgili bazı kitapları incelemiş, Peygamber'in ümmî olması fikrine takılmış ve okuma yazma bilmeyen bir adam nasıl olur da bu İslâmî kanunları ortaya koyar, demiştir. 9. Papa Pius'la bir araya gelmiş ve ona Muhammed'in ümmîliğini sormuş, o da, evet ümmî idi, demiştir. İşte bu sırada Auguste Comte, kendi yüzüne bir tokat atmış ve şöyle söylemiştir: “Ey Muhammed! Sana karşı yaptığım haksızlıklardan ötürü yazıklar olsun bana! Ancak bu vesileyle itiraf ederim ki, sen bir ilâh değilsin. Ümmî olmakla beraber, senden önceki peygamberlerin getirmediği büyük şeyleri getirdin.”

3- Sir William Muir (1819-1905)

Sir William Muir, Hz. Peygamber'in kanun koyması ile ilgili olarak *The Life of Mahomet* (London 1858) adlı eserini yazdı. Ona göre, Muhammed'in öğretileri azdır. Ancak büyük mahsul vermiştir. Muhammed, teşriî (kanunları) tanzim edilmiş, mükemmel, dakik ve mantıklıdır. O büyük, küçük demeden onları saymış, bütün inceliklerine kadar açıklamıştır. Öğretilerin basit olması, İslâmiyetin kolaylıkla yapılmasını gerektirmektedir. Zira Allah, insana gücünün üzerinde olan bir şeyi teklif etmez. Şu müslümanlığın büyüklüğünü göstermektedir. Nitekim âyet-i kerîmede Allah, bir insana ancak gücünün yettiği kadarını teklif eder¹²⁰ buyurulmuştur.

4- Johnson

¹²⁰ Bakara, 285.

Johnson, *Edyânu'l-Şark* adlı eserinde şöyle demiştir: Muhammed'in talimatları ve ilkeleri, insanî prensipler olup, dinî yönden yüce örnektir. O'nun tevazuu, hayatının sadeliği, O'nu kahraman ve üstün kılmıştır. O'nun bu durumu eski zamanlarda değil zamanımızda da geçerlidir. Biz şuna inanıyoruz ki, Muhammed'in ortaya koyduğu birçok şeyi ondan önce kimse yapmamıştır. Şimdi de yapamaz. O, daha önce kimsenin ortaya koyamadığı örnek ilkeleri, yüce örnekliliği, insanî manzumeyi miras bırakmıştır. ...O'nun bıraktıkları bütün zaman ve mekâna uygun düşmektedir.¹²¹

5- Sir Philip Gibbs

Philip Gibbs'in Peygamber'in büyüklüğü hakkında söyledikleri bizi sadece sevindirir.

O, İslâmiyet, insanlığın ve medeniyetin kalkınması için mahlûkatın yaratılışından bugüne kadar hiçbir peygamberin veya önderin yapamadığı şeyleri yapmıştır, demiştir.

6- Leonard

Bu zatın görüşleri şöyledir: Yeryüzünde Muhammed gibi, Rabbini bilen yoktur. Ceziretü'l-Arab'daki insanlar gibi kendilerini ibadete veren insan topluluğu gelip geçmemiştir. Ancak Muhammed, beşerin en yükseği ve en doğru sözlü olanıdır.

Muhammed Rabbü'l-Âlemîn'i öyle bilmiş, tanımış ki, O'nu bütün uzuvlarıyla bilmiş ve o uzuvlarıyla da O'na ibadet etmiştir.

7- George Bernard Shaw (1856-1950)

Muhammed, Bernard Shaw'un nazarında bir kurtarıcıdır. O'nun

¹²¹ el-İbrâşî, *a.g.e.*, s. 204-205.

getirdiklerini kabul etmiş ve Muhammed'in dindarlığı, büyüklüğünün ürünüdür, demiştir. Yine O, şöyle demiştir: Ben inanıyorum ki Muhammed'in dini Avrupa'da hüsnü kabul görecektir. Daha önceleri kâhinler O'nu kötü olarak tasvir etmişlerdi. Bu onların cehaletlerinin, taassuplarının sonucudur. Avrupalılar, Muhammed'in İsâ'nın zıddı olduğuna inanmışlardı. Halbuki Muhammed'in hakkında çok eser okudum ve getirdiklerini araştırdım. O'nun İsâ'ya zıt bir şeyinin olmadığını tespit ettim. Muhammed'in yegane kurtarıcı olduğuna inandım. Bir kişi Muhammed'i taklit etse âlemde çözümü zor olan müşkülâtı çözümler. 19. asırda bazı ihlâslı kişiler, meselâ, Thomas Carlyle gibileri, Muhammed'in örnek ve taklit edilecek bir kişi olduğunu idrak ettiler. Buna göre şöyle diyebiliriz: Avrupa şimdi İslâmiyet hakkında tefekkür etmektedir. İlerde bizzat onun içine girecektir.¹²²

Bunlar, George Bernard Shaw'un 20. asırda Muhammed ve İslâmiyet hakkında söylediği sözlerdir.

Eğer gücümüz yetse de, İslâmiyet ve Peygamber hakkında Fransızca, Almanca ve İngilizce dilleriyle bilgiler neşretsek ve bu kitapları Avrupa, Amerika ve bütün Asya, Afrika, Lâtin Amerika'da yayınlarsak, bütün bu beldelerin halkı müslüman olur. Zira İslâm, aklın kabul ettiği, kolay, taassubu olmayan, müsamahalı, mükemmel, ahlâkî ve örnek bir dindir. Ancak bunları anlayacak kimseleri bulmak lâzımdır. Avrupa ve Amerika'da İslâm adına yalanla karışık şeyler, İslâm'ı anlamayan mutaassıp kişilerin karışık iddiaları vardır.

Bunlardan dolayı, Müslümanlara İslâm'ın esaslarını yazmak, ruhunu, ilkelerini, büyüklüğünü anlatan kitapları yabancı dillere

¹²² el-İbrâşî, *a.g.e.*, s. 206-208.

tercüme etmek vaciptir.

8- A. Lamartine (1790-1869)

Fransız kâtip ve tarihçisidir. Lamartine der ki; Muhammed, hekim, belîğ, filozof, hatip, şeriat vazedan, peygamber, cesaret sahibi, büyük düşünür, fikirlerinde ve teşriyatında isabetli bir kimse idi.

Lamartine, Muhammed'in büyüklüğünü itiraf ederken, "örnek şahsiyet, mükemmel aklı olan nadir bir insan, doğru görüşlü, belîğ sözlü, fasih kelâma sahip, teşrii mükemmel, inancı, akidesi mükemmel, iradesi kuvvetli idi." der. Bunlarda şaşılacak bir durum yoktur. Zira Allah O'nu örnek alınsın için göndermiştir.¹²³

9- Alfred Martin

Alfred Martin, diğer dindaşları gibi taassup göstermedi. Muhammed'in geriye bıraktığı ebedî İslâm medeniyetini, içtimaî nizamla kalkındırdığını kitabında şöyle açıklamıştır: Muhakkak diyanetle ilgili tarihler, bozuk kanunların ıslahı ve Arap Yarımadası'nda içtimaî nizamı değiştirme yolunda O'nun üzerinde yürüdüğü yoldan daha büyüğünü kaydetmezler.¹²⁴

10- Edward Montet (1856-1927)

Hristiyanlığın İntişarı ve Hasını Olan Müslümanlar adlı eserinin 17. ve 18. sayfelerinde, şöyle diyor: Rasyonalizm yani Akliye kelimesinin ifade ettiği manayı ve tarihî ehemmiyetini tavsif edebilirsek müslümanlığın aklî bir din olduğunu söyleyebiliriz.

Resûl-i Ekrem'in, şuur ve idrak timsali olduğu, dimağının iman

¹²³ el-Ahzâb, 21.

¹²⁴ el-İbrâşî, *a.g.e.*, s. 207-210.

ışıkları ve kâmil yakîn ile pürnûr olduğu muhakkaktır... Muhammed'in dini, akıl kaidelerinin ilhamlarına tamamıyla muvafıktır.¹²⁵

11- Kont Henri

Kont Henri der ki, alimler, Kur'ân'ın vahiy meselesini halledemiyor. Bizim aklımız ise bir ümmînin böyle sözler söylemesi karşısında hayrette kalıyor. Hz. Muhammed, Kur'ân'ı, risâletinin burhanı olarak takdim etti. O zamandan beri Kur'ân, bütün beşerî kuvvetlerin, tılsımını çözmekten aciz kaldığı bir sır olarak devam etmektedir.¹²⁶

12- Thomas Carlyle (1795-1881)

Yazar ve sosyolog olan Carlyle, Hz. Peygamber'in davasında samimî, insanlık için örnek olan bir peygamber olduğunu, ilk olarak itiraf eden bir İngiliz'dir. Yazmış olduğu eserler arasında *French Revolution* (Fransız İhtilâli) ve *Heroes and Hero-Worship* (Kahramanlar ve Kahramanlara Tapınma) adlı eserleri önemlidir.¹²⁷ O, bu son eserinde, Hz. Peygamber'den sitayişle bahsetmiştir.

Carlyle şöyle der: Benim fikir ve kanaatime göre Kur'ân, serapa samimiyet ve hakkaniyetle doludur. Hz. Muhammed'in cihana tebliğ ettiği davet hak ve hakikattir.¹²⁸

13- F. Steingass (1830-1903)

Birçok lisan bilen müellif, özellikle pek kıymetli Arapça ve

¹²⁵ Eşref Edib, *a.g.e.*, s. 18-19.

¹²⁶ Eşref Edib, *a.g.e.*, s. 21.

¹²⁷ el-Ibrâşî, *a.g.e.*, s. 207.

¹²⁸ Eşref Edib, *a.g.e.*, s. 9.

Farsça sözlükler kaleme almıştır. Arapça sözlüğü 1884'te Londra'da basılmıştır. Steingass şöyle demiştir: Muhammed'in doğruluğu, faaliyeti, hakikati aramada samimiyeti, sarsılmayan azmi, imanı, kendisini dinlemek istemeyenlere ezeli hakikati dinletmek yolundaki sebatı, bana kalırsa, o cesur ve azimkâr Peygamber'in risâletinin hak olduğunun en kati ve en emin delilidir.¹²⁹

SONUÇ

Büyüklerin sözleri büyük olduğu gibi davranışları da büyük olur. İslâm anlayışında büyüklük mevki, rütbe ve makam gibi şeylere bağlı değildir. Kur'ân'da "Allah'ın yanında sizin en şerefli muttaki olanınızdır."¹³⁰ buyrulmaktadır. Takva, tevazuu gerektirir. Peygamberler hep mütevazı, sultanlar ve filozofların çoğu da mütekebbir olarak yaşamışlardır. Yukarıdaki âyet bu gerçeği ifade eder.

Bu şeref, Hz. Peygamber'in daha çok ahlâkî davranışlarında görüldüğünden Cenab-ı Hak, bir âyetinde, "Kuşkusuz sen büyük bir ahlâk üzerindesin." buyurmuştur. Hz. Peygamber, hayatı boyunca, Allah'tan en çok korkmuş, güzel ahlâkî tamamlamış ve sade, beşerî ölçüler içinde yaşamıştır. O, insanları hakka, hakikate çağırılmış ve söylediklerini kendisi yapmış, sözü özüne uygun bir insan olmuştur. Allah'ın gönderdiği elçilerin sonuncusu olmuştur. İnsanları başlıca bir olan Allah'a inanmaya ve insan haklarına riayet etmeye çağırılmış ve bunda da Allah'ın yardımıyla başarı elde etmiştir. Vefatı sırasında yüz binlerden çok insan Allah'ın rızasına muvafık bir hayatı yaşıyor hâle gelmiştir.

¹²⁹ Eşref Edib, *a.g.e.*, s. 12.

¹³⁰ Hucurât, 13.

O, büyüklüğü, doğruluğu, merhameti ve tevazuu ile insanın ulaşacağı en son yüksekliğe ulaşmıştır.

Yeryüzünün beşte biri O'na tabi olmuş, dostları olduğu gibi, gerçekleri kabul etmeyen düşmanları da var olagelmıştır.

Dünyanın doğusunda, batısında ümmeti vardır. Batılılardan O'nu kabul etmeyenler olduğu gibi kabul eden insafli insanlar da her devirde var olagelmıştır.

Doğu ve Orta Doğu'da yaşayan müslüman milletlere ait, her çeşit dinî haber, tarih, edebiyat, hadis vs. konularda çalışan Batılı bilim adamlarına müsteşrik veya oryantalist, denmektedir.

İslâmiyetin zuhurunu kıskanan Yahudi ve Hristayanlar, İslâmiyete düşman kesilmişlerdir. Hatta ilk zamanlardaki İslâmiyetin lehine olan tavırlarını bırakmış, kaba kuvvete baş vurmuş, bu sayede İslâmiyeti yıkmak istemişlerdir.

En büyük saldırıları, papaların teşvikiyle yaptıkları Haçlı Savaşları olmuştur. Papaların teşvikiyle 200 yıla yakın bir zaman zarfında, başta Kudüs olmak üzere birçok müslüman beldelerini yıkmışlardır. Hatta Kudüs'e ilk saldırdıkları sırada 70 bin kadın ve çocuğu öldürmüşlerdir. Bunlar Kudüs'e giderken Anadolu'dan geçtiklerinde yollarda müslüman Türklerle karşılaşmışlardır. Kılıçaslan ve Salâhaddin Eyyubî gibi komutanların müdafaaları sonunda Haçlı Orduları, yine mağlûp olmuşlardır. Bunun üzerine Hristiyan alemi artık kaba kuvvetle müslümanları mağlûp edemeyeceklerini anlamışlar ve bunun yerine Şarkiyat metodunu icat etmişlerdir. Onlar bu metotla müslümanların dinlerine bağlılıklarını zayıflatacak ve sonunda onlara hayat veren dinlerinden uzaklaştırmış olacaklardır.

İşte Şarkiyatçılık böylece ortaya çıkmış ve ilk işe de Arapçayı öğrenmekle başlamışlardır.

Şarkiyatçılardan İslâmı inkârda aşırı gidenler olduğu gibi, insaflı olup kabul edenler, hatta Hz. Peygamber'e hayran olanlar da vardır.

Biz bunları, aşırı giden müsteşrikler, ılımlılar ve insaflılar olmak üzere üçe ayırıp, işlemeye çalıştık. Derli toplu bilgilerle 14 asırlık inkârcıların tarihini özetlemeye gayret ettik. Sonuçta, hidayete erdiren ancak Allah'tır.